

DRAGUTIN FELETAR

PETAR FELETAR

UDK: 314(497.526)

Izvorni znanstveni članak/ Original Scientific Paper

Rukopis prihvaćen za tisak: 8. 7. 2020.

DOI: <https://dx.doi.org/10.21857/yk3jwhx5j9>

Demografska kretanja u gradovima Bjelovar, Čazma, Daruvar, Garešnica i Grubišno Polje

Sažetak

U članku se analiziraju kvantitativna i kvalitativna obilježja stanovništva u pet gradova Bjelovarsko-bilogorske županije, s projekcijom broja stanovnika do 2051. godine. Prikazano je kretanje broja stanovnika u razdoblju 1857.–2016. godine, s naglaskom na procese depopulacije u zadnjih pola stoljeća. Zahvaljujući procesima industrijalizacije i deruralizacije, broj stanovnika Bjelovara i Daruvara bilježi sve do 1991. godine intenzivan rast, dok stanovništvo Čazme, Garešnice i Grubišnoga Polja počinje opadati već od prvih popisa nakon Drugoga svjetskoga rata. U posljednjih pola stoljeća bitno se promijenila prostorna slika naseljenosti Županije, uz intenzivnije procese depopulacije ruralnih područja od prosjeka Hrvatske. To potvrđuje i analiza prirodnog kretanja stanovništva. Sve općine, ali i gradska naselja Županije već od 1970-ih godina ulaze u posttranzicijsku demografsku fazu, koju karakteriziraju oznake negativnih razlika između nataliteta i mortaliteta te negativna migracijska bilanca. To su i osnovni uzroci gotovo dramatične depopulacije praktički svih naselja u Županiji.

U izravnoj je vezi s navedenim kretanjima i pogoršanje starosne strukture stanovništva. Sve je veći nedostatak mladog stanovništva, dok je kontingent staroga stanovništva u stalnom porastu. Stanovništvo ima sve povoljniju školsku (obrazovnu) strukturu, što u određenom smislu povećava pokretljivost, odnosno

hrani negativnu migracijsku bilancu. Ako se sadašnji trendovi kretanja stanovništva (u zadnjih 20-ak godina) projiciraju do 2051. godine, onda će sredinom 21. stoljeća broj stanovnika Bjelovara biti manji za oko 25%, Čazme za 47%, Daruvara za 54%, Garešnice za oko 63% te Grubišnoga Polja za čak gotovo 80%. To će izazvati i vrlo negativna kretanja u procesima starenja stanovništva i u drugim kvalitativnim obilježjima, a uz dramatično demografsko pražnjenje ruralnih područja. Takva demografska kretanja trebaju biti zadnji alarm cijelom društvu u stvaranju i provođenju nove, dugoročne demografske i razvojne politike.

Ključne riječi: demografska kretanja; mortalitet; natalitet; nova demografska politika; prirodni prirast; procesi depopulacije; starosna struktura.

Trideset godina intenzivne depopulacije

Kretanje broja stanovnika u ruralnim naseljima i gradovima Bjelovarsko-bilogorske županije od prvoga popisa 1857. do danas pokazuje vrlo slične značajke kao i u drugim kontinentalnim krajevima Hrvatske. Razlika je ponešto u intenzitetu tih demografskih mijena. Naime, procesi depopulacije u toj županiji, pa donekle i u njezinim gradskim naseljima, znatno su intenzivniji od prosjeka Hrvatske, a pogotovo od zapadnih dijelova naše zemlje.¹

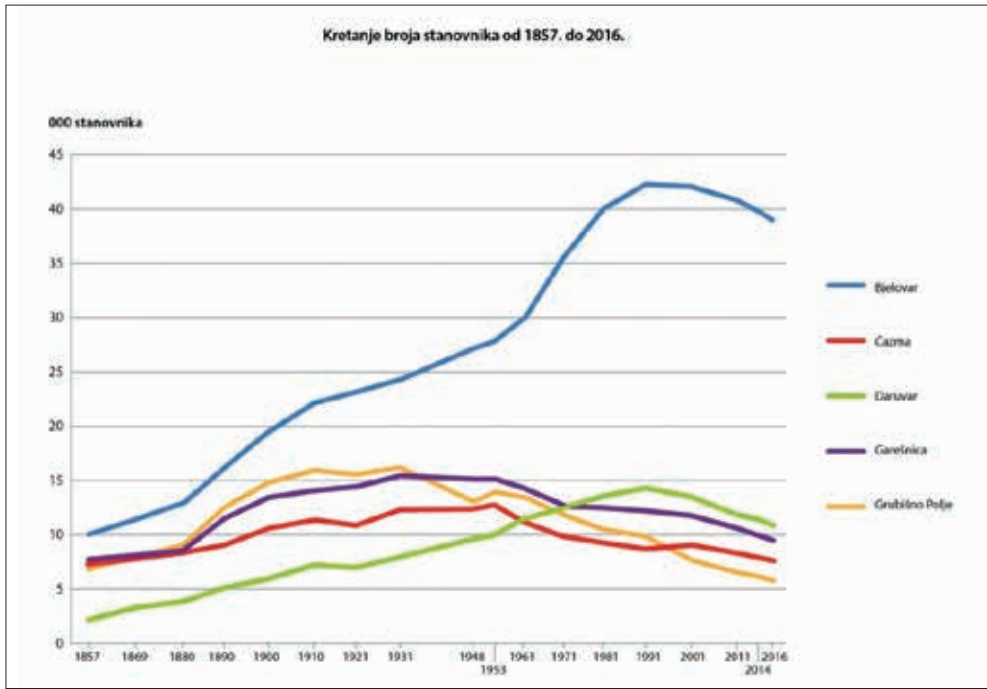
Analiza kretanja broja stanovnika u gradovima i općinama Županije 1857.–2011. ukazuje na to da kontinuirani porast stanovništva sve do 1991. godine bilježe samo dva gradska naselja: Bjelovar i Daruvar, dok je maksimalan broj stanovnika u Čazmi zabilježen već 1931. (12.381), u Garešnici 1921. godine (14.546), a u Grubišnom Polju već 1910. godine (15.809). Ako se usporedi broj stanovnika u gradovima Županije u zadnjih pola stoljeća (1948.–2011.), dakle u razdoblju intenzivne industrijalizacije, urbanizacije i deruralizacije, možemo zaključiti da je najviše poraslo stanovništvo Bjelovara (za 49,9%) i Daruvara (za 21,6%), dok je u ostalim gradovima 2011. godine živjelo znatno manje stanovnika nego 1948. godine – u Čazmi manje za 34,8%, u Garešnici za 30,4% i u Grubišnom Polju za 41,0%. Istovremeno je smanjen i ukupni broj stanovnika Bjelovarsko-bilogorske županije – za 16,1%. Na intenzivne procese depopulacije ruralnih područja upućuje i podatak da 2011. godine živi manje stanovnika nego 1948. u svim općinama Županije (neke općine izgubile su i više od 60% stanovništva, primjerice Berek, Dežanovac, Đulovac, Velika Pisanica, Veliki Grđevac i Velika Trnovitica).²

¹ Ivo Nejašmić, *Demogeografija*, Školska knjiga, Zagreb, 2005., str. 40-51; Petar Feletar, *Procesi depopulacije sjeverne Hrvatske 1948. i 2001.*, *Podravina*, 12, *Meridijani*, Koprivnica, 2007., str. 151-158.

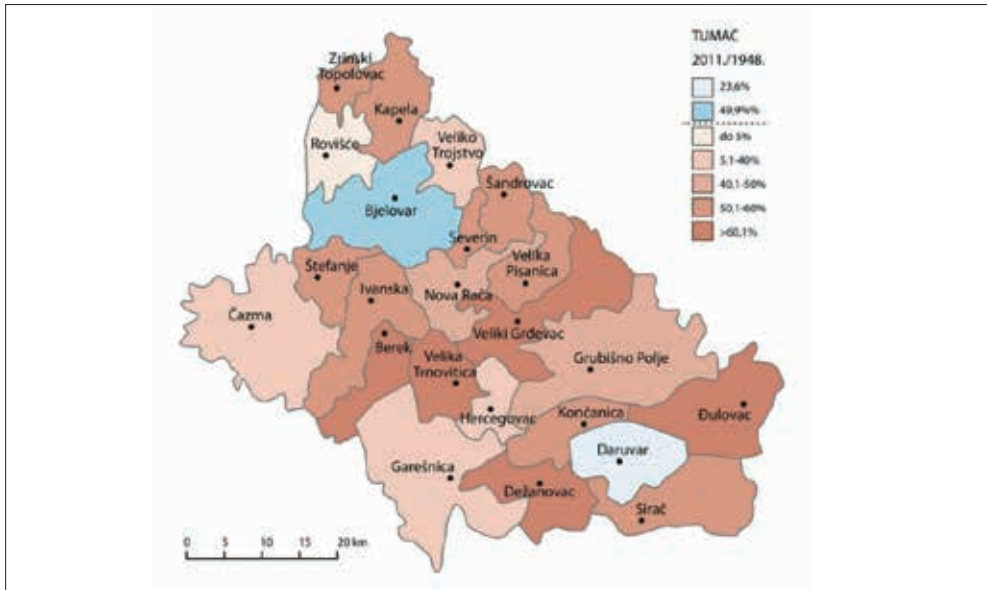
² Dragutin Feletar, *Suvremene promjene u prostornom rasporedu stanovništva općine Bjelovar do 1991.*, *Bjelovarski zbornik*, 4-5, Bjelovar, 1994., 85-99; *Stanovništvo Hrvatske po naseljima od 1857. do 2001. godine*, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.

Tablica 1. Kretanje broja stanovnika u gradovima i općinama Bjelovarsko-bilogorske županije 1857.–2011. godine (izvor: Popisi stanovništva, DZS)

Grad/ Općina	1857.	1869.	1880.	1890.	1900.	1910.	1921.	1931.	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2001.	2011.	2011./1948.		Površina km ²	Stanovnika na 1 km
																	Broj	Posto		
Bjelovarsko-bilogorska županija	84.893	95.981	101.420	130.901	150.825	163.039	162.453	173.597	166.485	170.651	167.599	157.811	149.551	144.042	133.084	119.743	-46.742	-16,1	2.640,3	45,4
Bjelovar	10.128	11.763	12.942	16.123	19.652	21.974	22.990	24.134	26.981	27.645	29.907	35.578	39.893	42.066	41.869	40.443	+13.462	+49,9	187,8	215,1
Čazma	7.412	7.637	8.310	9.196	10.459	11.286	10.925	12.381	12.365	12.636	11.160	9.745	9.284	8.862	8.895	8.065	-4.300	-34,8	240,1	33,6
Daruvar	2.278	3.467	4.017	5.031	5.881	7.215	7.056	8.078	9.553	10.002	11.228	12.355	13.546	14.210	13.243	11.612	+2.059	+21,6	64,2	181,4
Garešnica	7.629	7.918	8.513	11.632	13.371	14.189	14.546	15.462	15.048	15.154	14.281	12.503	12.336	12.186	11.630	10.466	-4.582	-30,4	266,5	39,2
Grubišno Polje	6.930	8.119	9.069	12.664	14.785	15.809	15.532	16.101	13.037	13.792	13.370	11.772	10.506	9.716	7.523	6.431	-6.606	-41,0	265,6	24,2
Berek	3.021	2.897	2.862	3.754	4.337	4.311	4.405	4.960	4.736	4.695	4.526	3.273	2.557	2.057	1.706	1.448	-3.288	-69,4	111,2	13,0
Dežanovac	2.283	4.269	4.920	6.011	6.199	6.558	6.430	6.790	6.793	6.845	6.082	5.008	4.121	3.675	3.355	2.671	-4.122	-60,7	102,6	25,9
Đulovac	4.065	5.009	5.236	7.814	9.040	10.882	10.372	11.410	8.073	8.441	8.336	7.166	5.551	4.696	3.640	3.199	-4.874	-60,4	187,7	17,0
Hercegovac	3.054	2.974	2.772	3.686	3.795	3.892	3.945	4.013	3.838	3.842	3.790	3.498	3.186	3.143	2.791	2.367	-1.471	-38,3	50,7	46,4
Ivanska	3.832	3.683	3.755	4.899	5.671	5.960	6.007	6.270	6.505	6.320	6.061	5.258	4.443	3.824	3.510	2.927	-3.578	-55,0	131,2	22,3
Kapela	3.443	3.844	4.193	5.274	5.961	6.199	6.020	6.466	6.179	6.324	6.201	5.391	4.620	3.897	3.516	2.973	-3.206	-51,9	104,2	28,6
Končanica	1.850	2.621	3.017	3.655	4.300	4.947	5.190	5.235	5.180	5.314	5.102	4.157	3.538	3.146	2.824	2.349	-2.831	-54,7	84,3	28,0
Nova Rača	5.361	5.919	5.894	6.307	6.762	7.447	7.198	6.482	6.573	6.664	6.483	5.705	4.882	4.520	4.077	3.434	-3.139	-47,8	93,3	36,9
Rovišće	3.201	3.273	3.278	4.082	4.381	4.554	4.498	4.942	4.973	5.183	5.285	5.209	5.016	4.968	5.262	4.875	-98	-2,0	78,7	61,7
Severin	972	1.149	1.137	1.460	1.654	1.889	1.968	2.021	1.812	1.742	1.678	1.483	1.295	1.111	1.038	879	-1.142	-56,5	26,2	33,8
Sirač	2.093	2.334	2.605	3.292	4.395	4.995	4.591	5.511	4.688	5.089	5.109	4.616	3.719	3.585	2.546	2.178	-2.510	-53,5	145,5	14,9
Šandrovac	1.709	1.961	2.097	2.864	3.603	3.710	3.894	4.212	3.956	3.863	3.628	3.136	2.733	2.341	2.095	1.775	-2.181	-55,1	63,0	28,2
Štefanje	2.732	2.763	2.996	3.646	4.097	4.431	4.333	4.474	4.511	4.554	4.125	3.484	2.905	2.577	2.347	2.020	-2.491	-55,2	68,9	29,3
Velika Pisanica	2.168	2.569	2.328	4.056	4.587	4.511	4.424	5.470	4.437	4.627	4.355	3.654	3.159	2.763	2.151	1.774	-2.663	-60,0	82,2	21,6
Velika Trnovitica	2.402	2.298	2.359	3.247	3.721	3.772	3.691	3.856	3.616	3.475	3.147	2.591	2.056	1.836	1.661	1.373	-2.243	-62,0	60,8	22,5
Veliki Grđevac	4.779	5.488	5.206	7.708	9.090	9.113	9.050	9.571	7.751	8.299	7.667	6.561	5.250	4.490	3.313	2.827	-4.924	-63,5	169,6	16,6
Veliko Trojstvo	1.951	2.191	2.225	2.600	3.062	3.275	3.321	3.761	4.002	4.249	4.612	4.152	3.664	3.286	3.092	2.731	-1.271	-31,8	65,5	41,4
Zrinski Topolovac	1.570	1.745	1.659	1.900	2.024	2.120	2.067	1.997	1.878	1.896	1.736	1.515	1.291	1.087	1.000	896	-982	-52,3	30,4	29,8

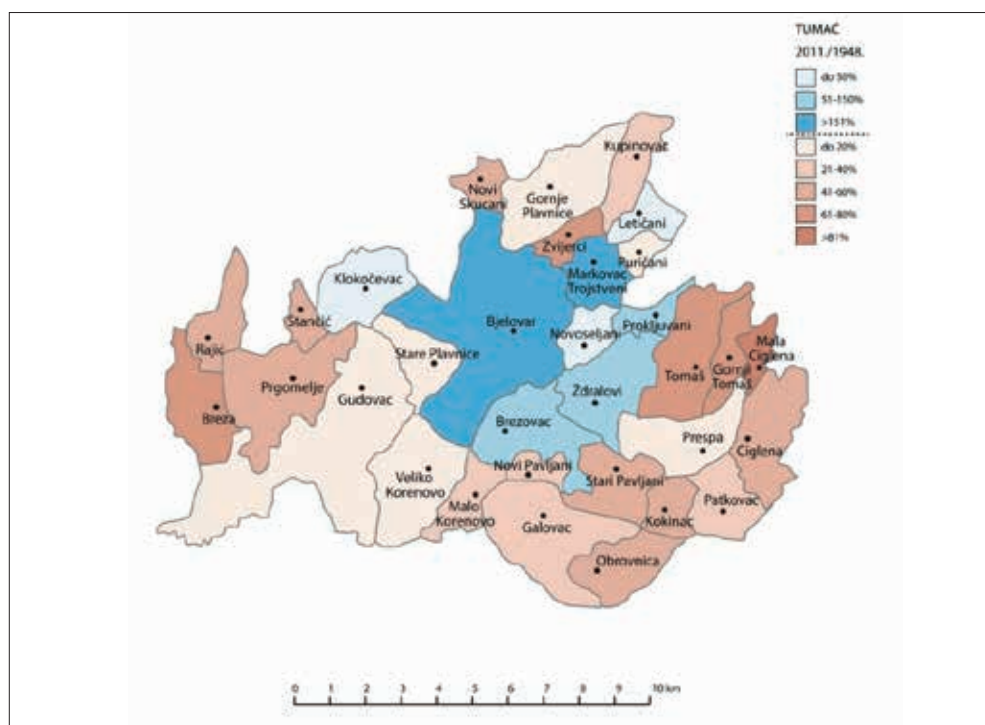

Graf 1. Kretanje broja stanovnika u gradovima Bjelovarsko-bilogorske županije 1857.–2016. godine

Graf 2. Smanjenje, odnosno porast stanovništva (posto) u gradovima i općinama Bjelovarsko-bilogorske županije u razdoblju 1948.–2011. godine

Intenzivni procesi deruralizacije, odnosno promjene prostornog razmještaja stanovništva u zadnjih pola stoljeća dogodili su se i unutar upravnih gradova Županije. Na području upravnog grada Bjelovara u razdoblju 1948.–2011. značajnije je demografski raslo jedino gradsko naselje Bjelovar (za više od 150%) te donekle i nekoliko prigradskih naselja (Markovac Trojstveni, Brezovac, Ždralovi, Klokočevac, Proključani, Letičani i Novoseljani). Sva ostala naselja u sastavu Grada Bjelovara zahvatili su intenzivni procesi depopulacije. Iako sasvim blizu grada, neka ruralna naselja izgubila su i više od 60% stanovništva (Mala Ciglena, Breza, Zvijerci, Tomaš, Gornji Tomaš, Novi Skucani i druga)³ između popisa stanovništva od 1948. do 2011.

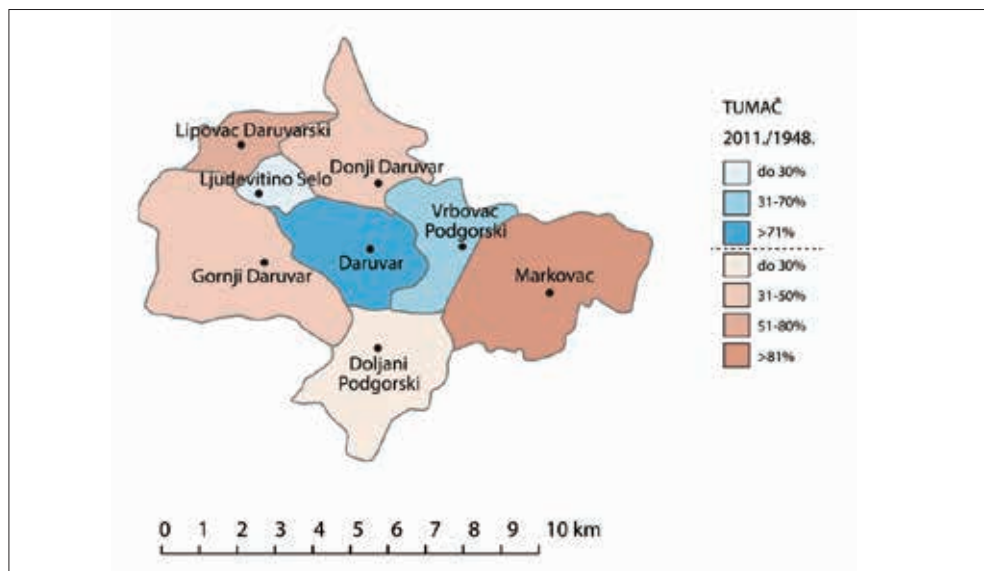

Graf 3. Promjene u broju stanovnika naselja upravnog grada Bjelovara 1948.–2011. godine

Slični su procesi bili i u naseljima ostalih upravnih gradova Županije. Na primjeru Grada Daruvara povećanje broja stanovnika bilježi samo gradsko naselje Daruvar (te prigradska naselja Vrbovac Podgorski i Ljudevitino Selo), dok su intenzivno depopulirala sva ostala naselja. Prostorna diferencijacija u naseljenosti u ostala tri grada

³ Rezultati popisa stanovništva po popisima od 1948. do 2011., Državni zavod za statistiku, Zagreb.

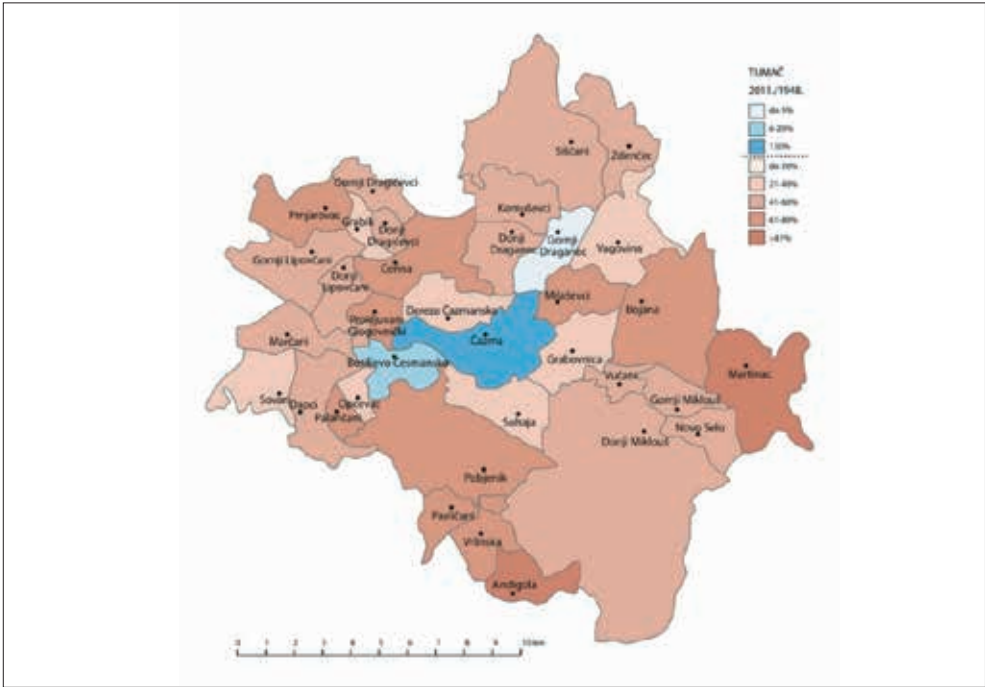
Županije još je izraženija. U upravnom gradu Čazmi 2011. živjelo je više stanovnika nego 1948. samo u gradskom naselju Čazmi te u Bosiljevu Čazmanskom i Gornjem Dragancu, dok dvadesetak ostalih naselja upravnog grada bilježi zabrinjavajuće smanjenje broja stanovnika.⁴

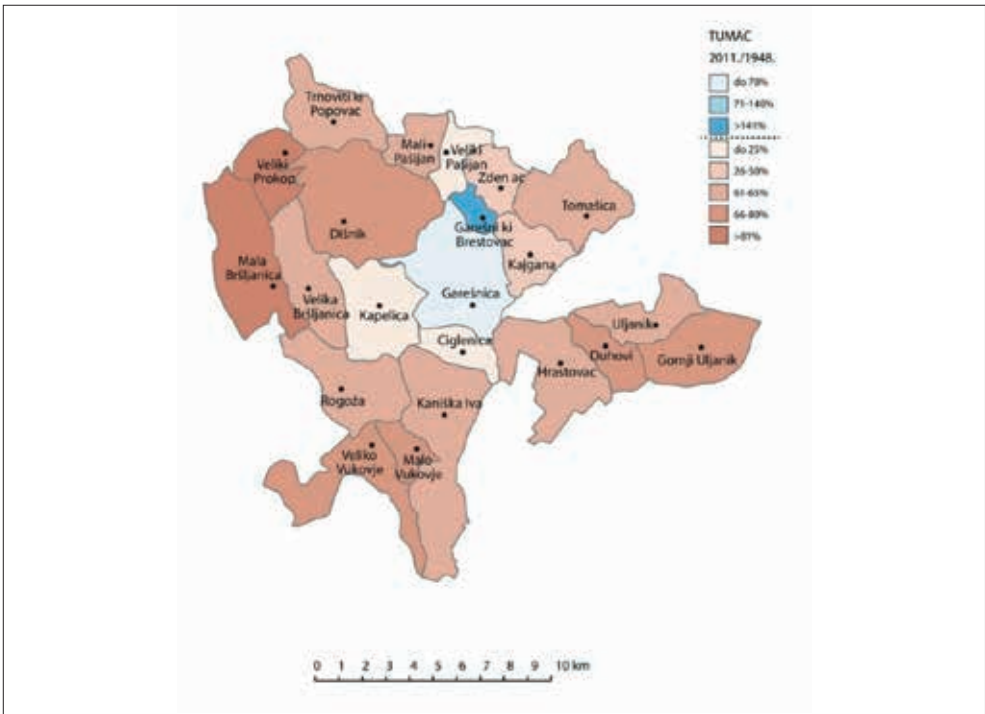
Graf 4. Promjene u broju stanovnika naselja upravnog grada Daruvara 1948.–2011. godine

Još intenzivniji procesi depopulacije zahvatili su i gotovo sva naselja upravnih gradova Garešnica i Grubišno Polje. Na području Garešnice određeni porast broja stanovnika u istom vremenskom razdoblju bilježe samo dva naselja – Garešnica i Garešnički Brestovac, dok ostalih 20 naselja karakterizira intenzivna depopulacija (u nekim je naseljima broj stanovnika opao i više od 80% – Veliki Prokop, Mala Bršljanica, Veliko Vukovje, Malo Vukovje, Gornji Uljanik, Duhovi itd.). Na području upravnoga grada Grubišnog Polja broj stanovnika porastao je samo u naselju Grubišno Polje (za 21,4%), dok sva ostala naselja te gradske općine bilježe intenzivnu depopulaciju (većina njih za više od 60%).

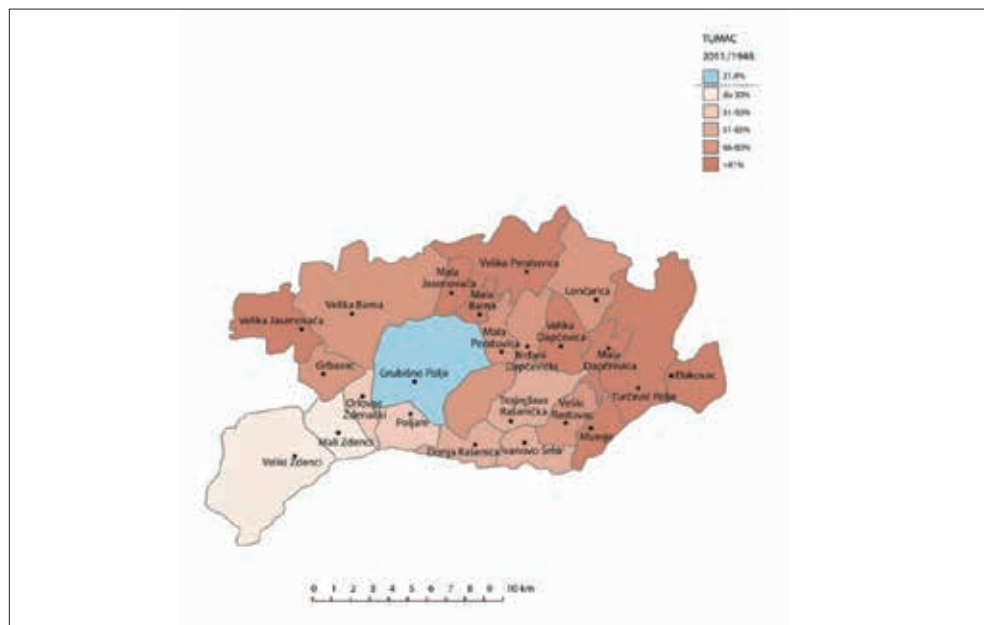
⁴ Željka Štefša, Demografska kretanja stanovništva Daruvarskoga kraja u razdoblju od 1857. do 2001. godine, *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad HAZU u Bjelovaru*, 2, Bjelovar, 2008., str. 253-264.

Graf 5. Promjene u broju stanovnika naselja upravnog grada Čazme 1948.–2011. godine

Graf 6. Promjene u broju stanovnika naselja upravnog grada Garešnice 1948.–2011. godine

Graf 7. Promjene u broju stanovnika naselja upravnog grada Grubišno Polje 1948.–2011. godine

Tablica 2. Kretanje broja stanovnika svih naselja u upravnim gradovima Bjelovar, Čazma, Daruvar, Garešnica i Grubišno Polje 1857.–2011. godine (izvor: Popis stanovništva, DZS)

NASELJE	1857.	1869.	1880.	1890.	1900.	1910.	1921.	1931.	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2001.	2011.	2011./1948.		2011.-1991.	
																	Broj	Posto	Broj	Posto
Bjelovar	2.787	3.469	4.671	5.609	7.873	9.266	9.994	10.252	12.867	13.569	15.761	21.540	25.203	26.926	27.783	27.099	+14.232	+110,6	+173	+0,6
Breza	105	–	–	219	204	205	182	238	267	308	256	245	174	151	125	103	-164	-61,4	-48	-31,8
Brezovac	214	232	269	394	365	429	494	522	654	625	701	846	933	1.046	1.113	1.085	+431	+65,9	+39	+3,7
Ciglena	583	665	689	758	890	870	837	811	719	708	658	565	495	412	376	341	-378	-52,6	-71	-17,2
Galovac	374	438	396	642	649	735	755	775	635	652	682	116	549	487	508	449	-186	-29,3	-38	-7,8
Gornje Plavnice	423	503	511	555	601	697	711	756	747	758	722	671	596	608	655	683	-64	-8,6	+75	+12,3
Gornji Tomaš	–	–	–	–	–	–	–	–	–	346	314	235	165	114	95	94	–	–	-20	-17,5
Gudovac	584	637	557	798	821	872	904	1.068	1.260	1.216	1.183	1.134	1.099	1.033	1.107	1.095	-165	-13,1	+62	+6,0
Klokočevac	232	332	308	396	451	494	573	655	729	757	852	837	843	847	860	830	+101	+13,9	-17	-2,0
Kokinac	218	256	224	291	369	378	370	384	364	365	329	295	276	256	217	193	-171	-47,0	-63	-24,6
Kupinovac	89	92	99	115	154	156	171	233	227	226	220	211	193	165	170	139	-88	-38,8	-26	-15,8
Letičani	91	91	140	204	281	294	342	303	305	294	291	281	294	334	360	349	+44	+14,4	+15	+4,5

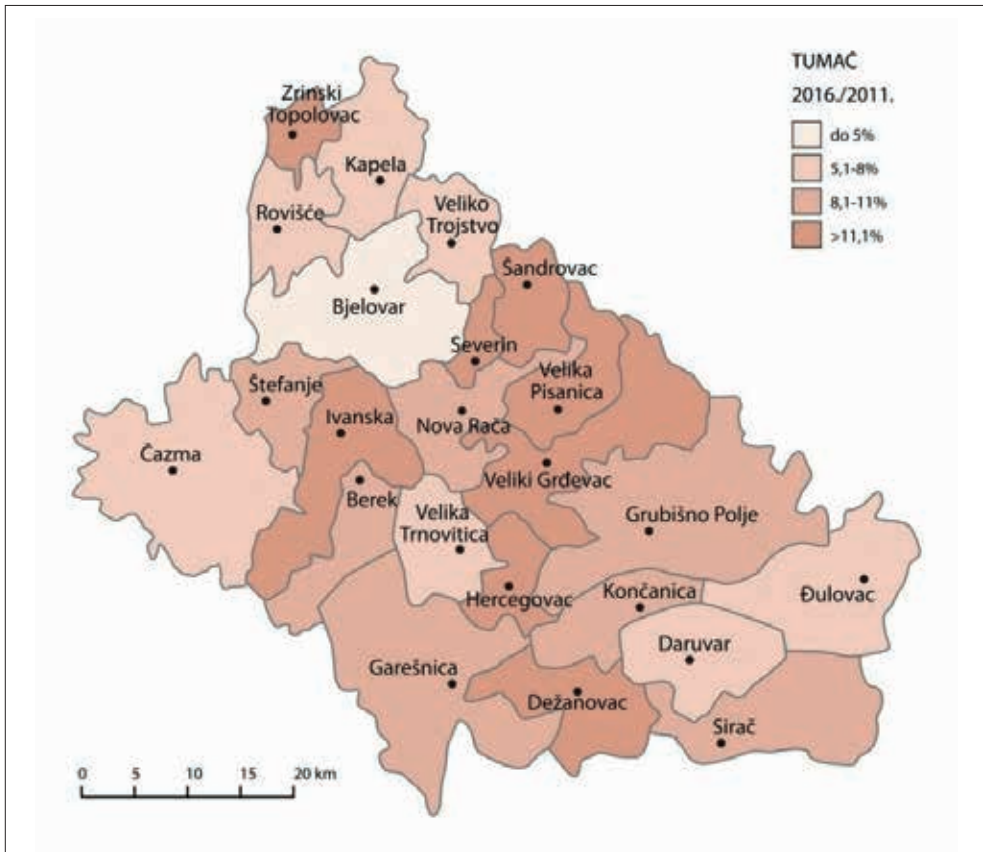
Mala Ciglena	-	-	-	50	68	167	117	134	131	87	92	55	44	30	24	17	-114	-87,0	-13	-43,3
Malo Korenovo	-	-	-	158	255	252	279	259	322	303	310	268	263	254	222	196	-126	-39,1	-58	-22,8
Novi Pavljani	119	131	141	181	214	204	224	240	310	216	207	201	187	186	162	151	-159	-51,3	-35	-18,8
Novoseljani	137	139	156	243	355	414	401	548	615	566	710	731	761	790	784	697	+82	+13,3	-93	-11,8
Obrovnica	229	251	232	282	296	309	314	323	312	317	312	282	246	208	198	183	-129	-41,3	-25	-12,0
Patkovac	213	264	243	311	312	360	337	332	366	392	393	331	324	258	287	262	-104	-28,4	+4	+1,6
Prespa	284	322	311	432	493	577	574	579	588	620	611	608	569	523	546	509	-79	-13,4	-14	-2,7
Prgometlje	753	892	829	689	780	880	959	987	882	862	845	759	701	646	727	699	-183	-20,7	+53	+8,2
Prokljuvani	71	74	80	127	170	178	203	185	171	171	193	256	262	287	292	261	+90	+52,6	-26	-10,1
Puričani	-	-	-	158	153	-	-	-	137	145	125	117	144	170	162	132	-5	-3,6	-38	-22,4
Rajić	303	290	269	311	312	359	341	367	385	407	393	366	312	284	242	206	-179	-46,5	-78	-27,5
Stancići	129	135	137	158	164	166	158	170	204	230	220	146	127	135	121	90	-114	-55,9	-45	-33,3
Stare Plavnice	317	423	376	382	466	470	477	446	404	429	458	506	563	621	690	670	+241	+59,7	-69	-11,1
Stari Pavljani	309	313	286	350	392	401	379	377	228	338	327	276	256	252	262	242	+14	+6,1	-10	-4,0
Tomaš	418	482	530	656	834	918	986	1.062	1.042	607	508	436	426	330	310	237	-805	-77,3	-93	-28,2

Procesi depopulacije još su intenzivnije nastavljeni nakon zadnjeg popisa stanovništva 2011. godine. U zadnjih 10-ak godina nijedno naselje u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji, uključujući i pet gradova, nije ostvarilo porast stanovništva. U 2016. u Gradu Bjelovaru živjelo je 1.660 stanovnika manje nego 2011. godine (za 4,1%), u Gradu Čazmi 520 stanovnika (6,4%), u Gradu Daruvaru 773 (6,7%), u Gradu Garešnici 1.017 (9,7%) te u Gradu Grubišnom Polju 686 žitelja manje (10,7%). Depopulacija gotovo svih općina na području Županije u zadnjem desetljeću poprima dramatične razmjere, tako da su neka manja naselja udaljenija od glavnih centara gotovo u fazi odumiranja. Samo u pet godina (2011.–2016.) Općina Dežanovac smanjila se za 14% stanovništva, Šandrovac za 12,3%, Velika Pisanica za 13,2%, Nova Rača za 10,5%, Končanica za 10,2%, Štefanje za 10,3% itd.⁵

Tablica 3. Kretanje broja stanovnika u gradovima i općinama Bjelovarsko-bilogorske županije 2011.–2016. godine (izvor: Popisi stanovništva 2011. i procjena broja stanovnika za 2014. i 2016. godinu, DZS)

⁵ Dragutin Feletar, Petar Feletar, Depopulacija i promjene u prostornom rasporedu stanovništva na području Bjelovarsko-bilogorske županije od 1857. do 2001. godine, *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad HAZU u Bjelovaru*, 2, Bjelovar, 2008., str. 61-116.

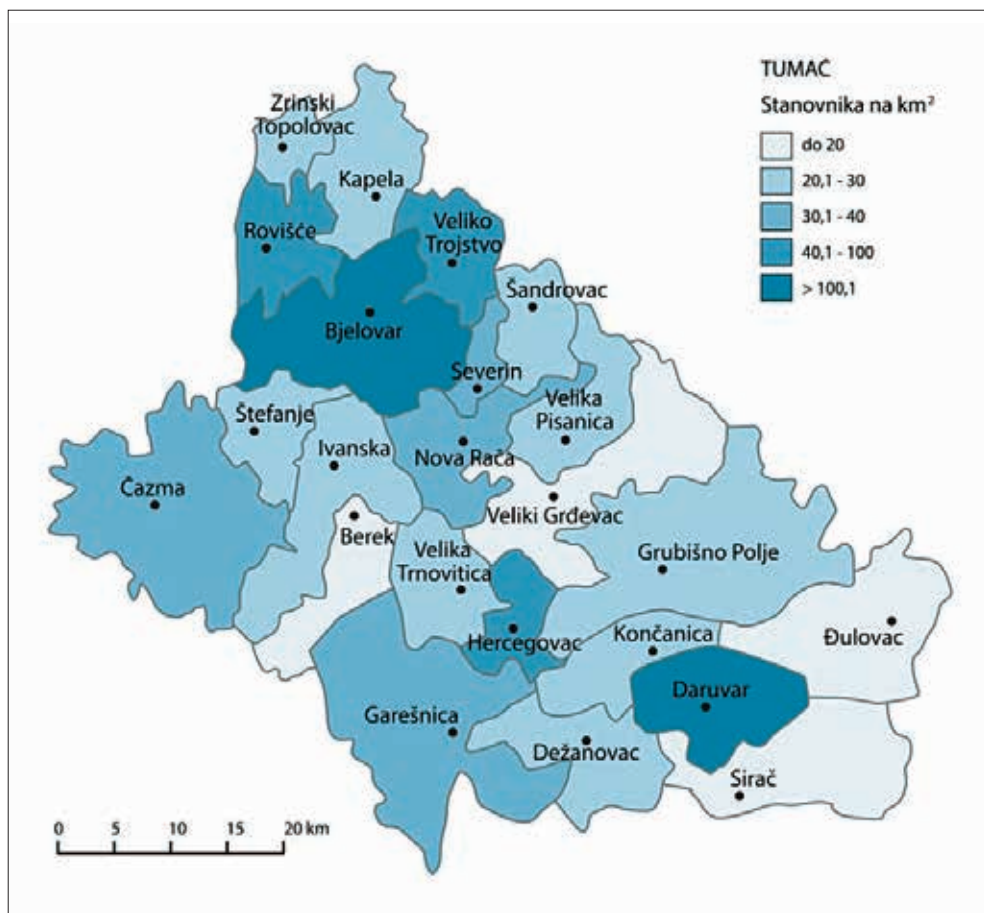
GRAD/OPĆINA	2011.	2014.	2016.	2016./2011.	
				Broj	Posto
Bjelovar	40.443	39.551	38.783	-1.660	-4,1
Čazma	8.065	7.744	7.545	-520	-6,4
Daruvar	11.612	11.280	10.839	-773	-6,7
Garešnica	10.466	9.878	9.449	-1.017	-9,7
Grubišno Polje	6.431	6.070	5.745	-686	-10,7
Berek	1.448	1.366	1.315	-133	-9,2
Dežanovac	2.671	2.491	2.296	-375	-14,0
Đulovac	3.199	3.038	2.942	-257	-8,0
Hercegovac	2.367	2.246	2.099	-268	-11,3
Ivanska	2.927	2.690	2.590	-337	-11,5
Kapela	2.973	2.853	2.741	-232	-7,8
Končanica	2.349	2.206	2.110	-239	-10,2
Nova Rača	3.434	3.239	3.072	-362	-10,5
Rovišće	4.875	4.596	4.494	-381	-7,8
Severin	879	861	804	-75	-8,5
Sirač	2.178	2.078	1.956	-222	-10,2
Šandrovac	1.775	1.643	1.556	-219	-12,3
Štefanje	2.020	1.934	1.812	-208	-10,3
Velika Pisanica	1.774	1.621	1.539	-235	-13,2
Velika Trnovitica	1.373	1.308	1.270	-103	-7,5
Veliki Grđevac	2.827	2.671	2.551	-276	-9,8
Veliko Trojstvo	2.731	2.622	5.514	-217	-7,9
Zrinski Topolovac	896	832	819	-77	-8,6
Bjelovarsko-bilogorska županija	119.743	114.805	110.841	-8.902	-7,4

Graf 8. Intenzitet pada broja stanovnika u gradovima i općinama Bjelovarsko-bilogorske županije 2011.–2016. godine

Zbog intenzivnih procesa depopulacije, neka područja Županije su potpuno opustjela. Tako gustoća naseljenosti samo u gradovima Bjelovar i Daruvar prelazi 100 stan./km² (iako bi urbana gustoća naseljenosti trebala biti i više od 300 stan./km²). U nekim općinama u Županiji gustoća naseljenosti manja je od 20 stan./km², što je inače karakteristika naseljenosti stepskih i polupustinjskih krajeva. To je i znatno manje od prosjeka Hrvatske, koji iznosi 71 stan./km². Inače, stupanj urbanizacije Bjelovarsko-bilogorske županije od 1991. godine u nezatnom je porastu. Iako je broj stanovnika pet gradova Županije od 1991. u stalnom opadanju, broj žitelja cijele Županije još brže pada, tako da je stupanj urbanizacije porastao od 32,8 u 1991. na 37,7 u 2011. godini.⁶

⁶ Površine županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2002.

Graf 9. Prostorni raspored gustoće naseljenosti po gradovima i općinama Bjelovarsko-bilogorske županije 2011. godine

Tablica 4. Kretanje stupnja urbanizacije u Bjelovarsko-bilogorsko županiji 1857.–2011. (broj stanovnika u pet gradova u odnosu na ukupno stanovništvo Županije)

GODINA	STANOVNIKA ŽUPANIJE	STANOVNIKA PET GRADOVA	STUPANJ URBANIZACIJE
1857.	84.893	5.697	6,7
1969.	95.981	7.193	7,5
1880.	101.420	9.061	8,9
1890.	130.901	10.801	8,3
1900.	150.825	13.942	9,2

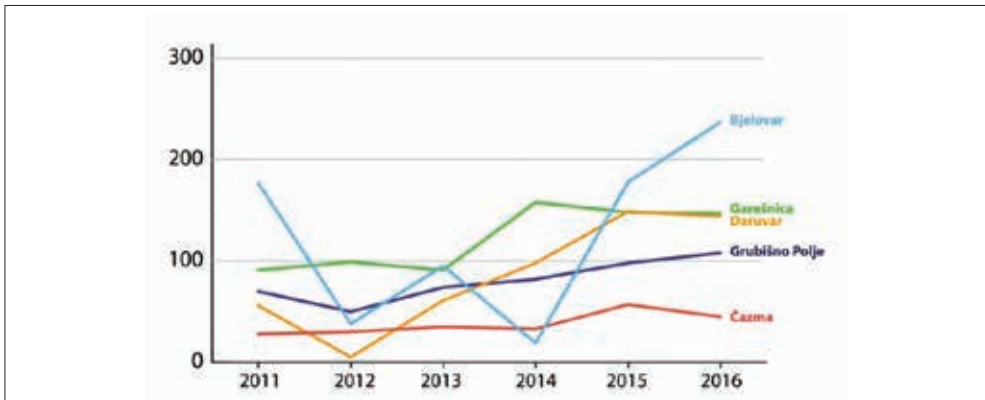
1910.	163.039	16.702	10,2
1921.	162.453	17.791	11,0
1931.	173.597	19.197	11,1
1948.	166.485	23.347	14,0
1953.	170.651	24.928	14,6
1961.	167.599	28.238	16,8
1971.	157.811	37.134	23,5
1981.	149.551	43.676	29,2
1991.	144.042	47.268	32,8
2001.	133.084	47.899	36,0
2011.	119.743	45.173	37,7

Procesima depopulacije i na području gradova Bjelovarsko-bilogorske županije uvelike pridonosi i negativna migracijska bilanca, osobito u zadnjem desetljeću. Negativna razlika između doseljenih i odseljenih stanovnika stalno se povećava. Tako je Županija između 2011. i 2016. svake godine gubila između 800 i 1.300 stanovnika, odnosno jedno oveće naselje. Godine 2016. u Grad Bjelovar doseljeno je 237 stanovnika manje nego što ih je odseljeno, Čazma ima godišnju negativnu bilancu od oko 50 stanovnika, Daruvar od oko 150, Garešnica od oko 150, a Grubišno Polje od oko 110 stanovnika. Problem iseljavanja, odnosno negativne migracijske bilance može se riješiti samo aktivnijom razvojnou i demografskom politikou.

Tablica 5. Kretanje broja doseljenih i odseljenih stanovnika u gradovima Bjelovarsko-bilogorske županije 2011.–2016. godine

GRAD UKUPNO		DOSELJENI		ODSELJENI		MIGRACIJSKA BILANCA			
		Iz ino- zem- stva	Ukupno	U ino- zemstvo	Ukupno		Inozemstvo		
					Ukupno	Posto	Ukupno	Posto	
Bjelovar	2011.	681	36	858	192	-177	0,4	-156	0,4
	2012.	748	20	786	85	-38	0,1	-65	0,2
	2013.	831	17	926	66	-95	0,2	-49	0,1
	2014.	929	31	948	136	-19	0,1	-105	0,3
	2015.	756	42	934	171	-178	0,5	-129	0,3
	2016.	781	34	1.018	275	-237	0,6	-241	0,6

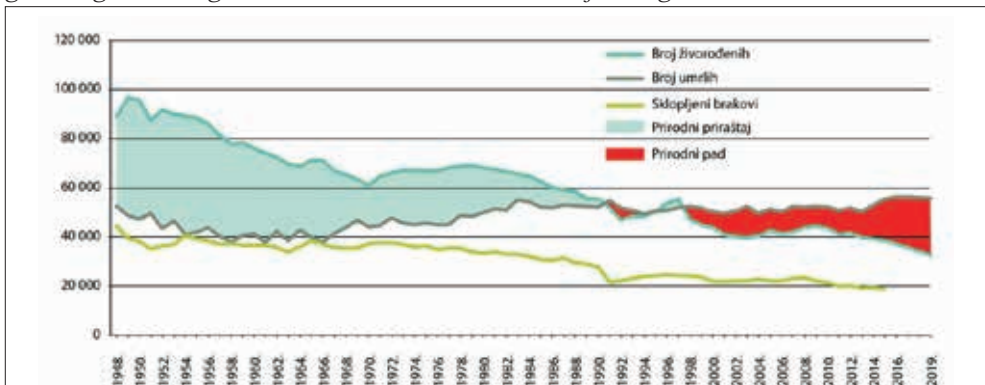
GRAD UKUPNO		DOSELJENI		ODESJENI		MIGRACIJSKA BILANCA			
		Iz ino- zem- stva	Ukupno	U ino- zemstvo	Ukupno		Inozemstvo		
					Ukupno	Posto	Ukupno	Posto	
Čazma	2011.	130	8	158	16	-28	0,3	-8	0,1
	2012.	138	11	168	13	-30	0,3	-2	0,1
	2013.	144	10	179	11	-35	0,4	-1	0,1
	2014.	161	6	194	31	-33	0,4	-25	0,2
	2015.	172	7	229	51	-57	0,8	-44	0,6
	2016.	192	13	237	63	-45	0,6	-50	0,8
Daruvar	2011.	177	7	233	19	-56	0,5	-12	0,1
	2012.	196	10	211	40	-15	0,1	-30	0,3
	2013.	210	8	271	66	-61	0,5	-58	0,4
	2014.	234	15	332	58	-98	0,9	-43	0,4
	2015.	165	10	314	84	-149	1,4	-74	0,7
	2016.	163	10	307	93	-144	1,4	-83	0,8
Garešnica	2011.	170	5	261	28	-91	0,9	-23	0,2
	2012.	167	3	266	18	-99	1,0	-15	0,3
	2013.	202	6	293	26	-91	0,9	-20	0,3
	2014.	161	3	319	57	-158	1,6	-54	0,5
	2015.	175	8	323	48	-148	1,5	-40	0,6
	2016.	180	13	327	89	-147	1,5	-76	0,9
Grubišno Polje	2011.	122	12	192	55	-70	1,1	-43	0,7
	2012.	135	10	185	24	-50	0,8	-14	0,2
	2013.	121	2	195	57	-74	1,2	-55	0,9
	2014.	136	12	218	30	-82	1,4	-18	0,3
	2015.	139	11	235	49	-98	1,7	-38	0,7
	2016.	117	9	225	76	-108	1,9	-65	1,1
Bjelovarsko- bilogorska županija	2011.	1.931	104	2.702	449	771	0,6	-345	0,3
	2012.	2.017	76	2.591	330	-574	0,5	-254	0,2
	2013.	2.276	70	2.991	367	-715	0,6	-297	0,3
	2014.	2.434	108	3.181	441	-717	0,6	-333	0,3
	2015.	2.064	117	3.179	621	-1.115	1,0	-504	0,5
	2016.	2.200	131	3.508	986	-1.308	1,2	-855	0,8

Graf 10. Negativna migracijska bilanca u pet gradova Bjelovarsko-bilogorske županije po godinama 2011.–2016.

Polu stoljeća smanjivanja nataliteta

Osim negativne migracijske bilance, i u gradovima Bjelovarsko-bilogorske županije glavni razlog depopulacije gotovo je kontinuirano smanjivanje nataliteta, koje u nekim naseljima traje već od Drugoga svjetskoga rata, a intenzivno od 1990-ih godina. Taj je proces prisutan u gotovo svim krajevima Hrvatske, pa je i ukupni prirodni priraštaj negativan u cijeloj našoj zemlji. Ipak, na primjeru cijele Hrvatske odnos nataliteta i mortaliteta bio je pozitivan sve do 1991. godine, od kada svake godine više stanovnika umre nego što ih se rodi. U Hrvatskoj se 1950-ih godišnje radalo oko 90.000 novorođenčadi, da bi se taj broj u 2019. godini smanjio na samo 36.500 novorođene djece (ili za čak 41%). Istovremeno se broj umrlih zadržao na gotovo jednakoj razini, odnosno na oko 55.000. Prema tomu Hrvatska u zadnjih tridesetak godina godimice gubi oko 18.000 stanovnika (ili jedan grad veličine Čakovca).⁷

Graf 11. Kretanje nataliteta i mortaliteta u Hrvatskoj 1948.–2019. godine

⁷ Alica Wertheimer Baletić, *Stanovništvo i razvoj*, MATE, Zagreb, 1999.

Prirodno kretanje stanovništva na području Bjelovarsko-bilogorske županije znatno je nepovoljnije od prosjeka Hrvatske, što se zadnjih tridesetak godina odnosi i na gradska naselja. Procesi negativnog odnosa nataliteta i mortaliteta, odnosno opadanja prirodnog priraštaja u gradovima Županije započeli su znatno ranije od prosjeka Hrvatske. To se odnosi čak i na Grad Bjelovar, gdje su procesi negativnog prirodnog priraštaja započeli već od 1971. godine. Slična je situacija i u Daruvaru i Garešnici, dok se u Čazmi i Grubišnom Polju negativni prirodni priraštaj bilježi već od Drugoga svjetskoga rata (tek sa sporadičnim godinama minimalnog pozitivnog priraštaja).⁸

Kao odabrane primjere pratili smo kretanje nataliteta i mortaliteta u tri gradske rimokatoličke župe. U Župi sv. Terezije Avilske u Bjelovaru pozitivan prirodni priraštaj praktički prestaje 1970. godine. Do tada je broj krštenih iznosio oko 300, a broj umrlih oko 180, što znači da je ostvaren solidan prirodni priraštaj. Time u Bjelovaru završava demografska tranzicija koja je započela u drugoj polovici 19. stoljeća. Na početku demografske tranzicije natalitet ostaje visok, a povišenjem životnog standarda i napretkom zdravstvene zaštite stupanj mortaliteta znatno je opao. Međutim od tada slijedi tzv. posttranzicijska demografska faza koju karakterizira sve negativniji odnos nataliteta i mortaliteta. Bez odgovarajuće ukupne razvojne politike i u sklopu toga i u sklopu odgovarajuće polulacijske politike slijedi ubrzano snižavanje nataliteta. To je očito i na primjeru Bjelovara: u Župi sv. Terezije Avilske broj rođenih je do 2017. godine opao na samo 83, a broj umrlih zadržan je na razini od 157 duša. Dakle, ta župa negativnim prirodnim priraštajem te je godine izgubila čak 74 stanovnika.⁹

Tablica 6. Kretanje broja krštenih i umrlih na području Župe sv. Terezije Avilske u Bjelovaru 1945.–2017. godine (izvor: Matične knjige krštenih, umrlih i vjenčanih te župe, odnosi se na one koji imaju mjesto stalnog boravka u ovoj župi)

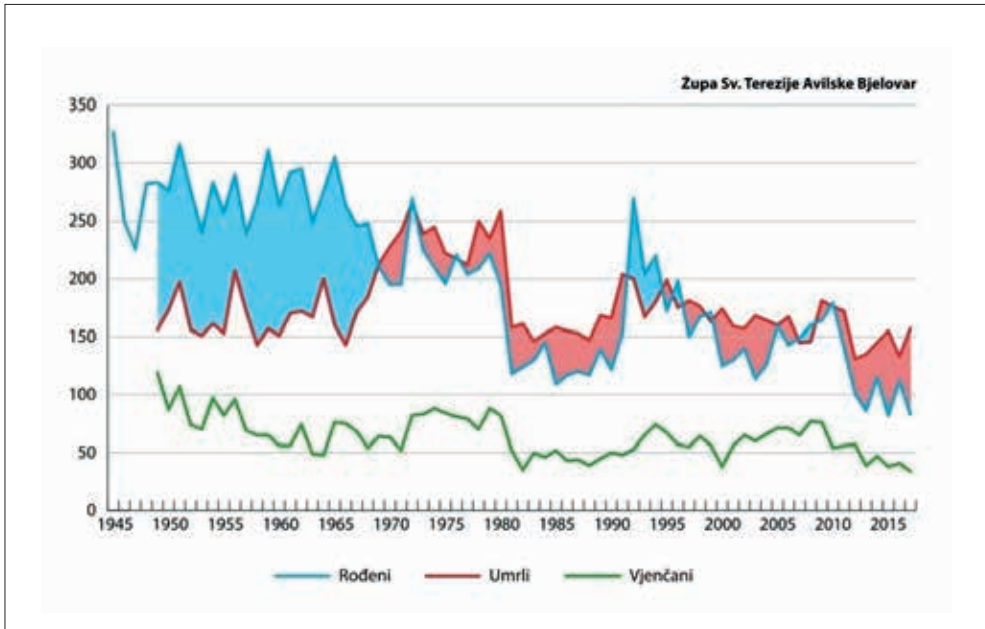
GODINA	KRŠTENIH	UMRLIH	PRIRODNI PRIRAST	VJENČANIH PAROVA
1945.	327	–	–	–
1946.	250	–	–	–
1947.	226	–	–	–
1948.	282	–	–	–
1949.	283	156	+127	119
1950.	276	173	+103	87

⁸ Damir Magaš, *Geografija Hrvatske, Meridijani*, Sveučilište u Zadru, Zagreb-Zadar, 2013.; Anđelko Akrap, Činitelji fertiliteta u Hrvatskoj – nekad i danas, *Demografija u Hrvatskoj*, Zagreb, 2014., str. 33-64.

⁹ Matične knjige krštenih, umrlih i vjenčanih, Rimokatolička župa Sv. Terezije Avilske, Bjelovar.

1951.	316	197	+119	107
1952.	276	156	+120	74
1953.	240	151	+89	70
1954.	283	161	+122	97
1955.	257	153	+104	82
1956.	290	207	+83	96
1957.	239	172	+67	69
1958.	266	143	+123	65
1959.	311	157	+154	65
1960.	263	151	+112	56
1961.	292	170	+122	56
1962.	295	172	+123	74
1963.	249	167	+82	49
1964.	275	200	+75	48
1965.	305	160	+145	76
1966.	263	143	+120	75
1967.	246	171	+75	68
1968.	248	184	+64	54
1969.	210	213	-3	64
1970.	195	228	-33	63
1971.	195	241	-46	52
1972.	269	265	+4	82
1973.	225	239	-14	83
1974.	210	245	-35	88
1975.	196	222	-26	84
1976.	221	218	+3	81
1977.	204	212	-8	79
1978.	209	250	-41	70
1979.	222	235	-13	88
1980.	195	258	-63	82
1981.	118	158	-40	52
1982.	124	161	-37	35
1983.	130	146	-16	50
1984.	145	153	-8	46
1985.	109	158	-49	52

GODINA	KRŠTENIH	UMRLIH	PRIRODNI PRIRAST	VJENČANIH PAROVA
1986.	117	155	-38	43
1987.	120	153	-33	44
1988.	117	147	-20	39
1989.	139	168	-29	45
1990.	122	166	-44	50
1991.	153	204	-51	48
1992.	269	200	+69	53
1993.	204	167	+37	65
1994.	220	180	+50	74
1995.	172	199	-27	67
1996.	198	175	+23	57
1997.	150	181	-31	55
1998.	167	176	-9	64
1999.	171	163	+8	56
2000.	125	174	-49	38
2001.	130	159	-29	56
2002.	140	157	-17	65
2003.	114	168	-54	60
2004.	126	164	-38	66
2005.	159	160	-1	71
2006.	143	167	-24	71
2007.	149	145	+4	65
2008.	160	146	+14	77
2009.	164	181	-17	76
2010.	179	176	+3	54
2011.	141	172	-31	56
2012.	101	131	-30	57
2013.	86	135	-49	39
2014.	115	145	-30	47
2015.	82	155	-73	38
2016.	112	135	-21	41
2017.	83	157	-74	34

Graf 12. Kretanje nataliteta i mortaliteta u Župi sv. Terezije Avilske u Bjelovaru 1945.–2017. godine

Na primjeru Župe pohoda bl. Djevice Marije u Garešnici pozitivan prirodni prirast završio je 1970. godine, a od tada je gotovo svake godine broj umrlih veći od broja rođenih. Ta župa maksimalan prirodni priraštaj bilježi 1957. godine (136 krštenih i samo 39 umrlih ili prirodni priraštaj 97 duša), godine 1970. kršteno je 42 novorođenčadi, a umrlo je 68 duša, da bi se taj negativni trend nastavio sve do danas – 2017. kršteno je samo 32 novorođenčadi, a umrlo je 60 duša, dok je vjenčano samo pet parova.¹⁰ Znatno je nepovoljnija situacija u ostalim gradovima Županije. Župa sv. Marije Magdalene u Čazmi gotovo svih godina od 1945. do danas bilježi negativan odnos nataliteta i mortaliteta, što znači da je pozitivna tranzicijska demografska faza tamo završila već nakon popisa 1931. godine. U toj se župi broj novorođenih kreće na oko 40 godišnje, dok je broj umrlih oko 20 duša više.¹¹

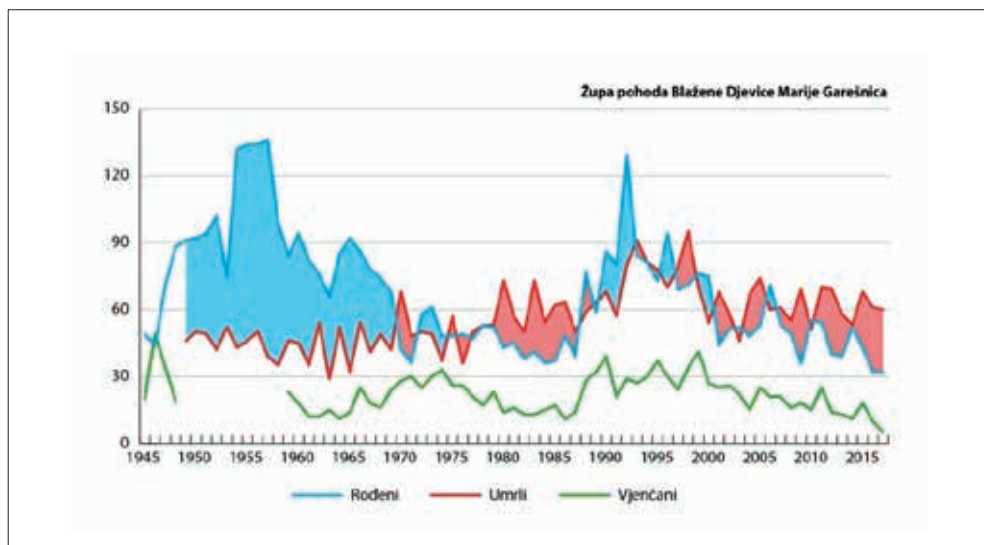
¹⁰ Matične knjige krštenih, umrlih i vjenčanih, Rimokatolička župa Pohoda bl. Djevice Marije, Garešnica.

¹¹ Matične knjige krštenih, umrlih i vjenčanih, Rimokatolička župa Sv. Marije Magdalne, Čazma.

Tablica 7. Kretanje broja krštenih i umrlih u Župi pohoda bl. Djevice Marije u Garešnici 1945.–2017. godine (izvor: Matične knjige krštenih, umrlih i vjenčanih te župe)

GODINA	KRŠTENIH	UMRLIH	PRIRODNI PRIRAST	VJENČANIH PAROVA
1945.	49	–	–	20
1946.	44	–	–	49
1947.	71	–	–	34
1948.	88	–	–	19
1949.	91	46	+45	–
1950.	92	50	+42	–
1951.	94	49	+45	–
1952.	102	42	+60	–
1953.	75	52	+23	–
1954.	132	43	+89	–
1955.	134	46	+88	–
1956.	134	50	+84	–
1957.	136	39	+97	–
1958.	99	35	+64	–
1959.	84	46	+38	23
1960.	94	45	+49	18
1961.	82	35	+47	12
1962.	76	54	+22	12
1963.	66	29	+37	15
1964.	85	52	+13	11
1965.	92	32	+69	14
1966.	86	54	+32	25
1967.	78	41	+37	18
1968.	74	49	+25	16
1969.	68	42	+26	24
1970.	42	68	-26	28
1971.	36	48	-12	30
1972.	58	50	+8	25
1973.	61	49	+12	30
1974.	48	37	+11	33
1975.	48	57	-9	26
1976.	49	36	+13	26
1977.	47	50	-3	21
1978.	53	53	0	17
1979.	52	53	-1	23

1980.	43	73	-30	14
1981.	45	57	-12	16
1982.	38	50	-12	13
1983.	41	73	-32	13
1984.	36	54	-18	15
1985.	37	62	-25	17
1986.	48	63	-15	11
1987.	39	50	-11	14
1988.	77	59	+18	28
1989.	59	63	-4	32
1990.	86	68	+18	39
1991.	80	57	+23	21
1992.	129	80	+59	29
1993.	84	91	-7	27
1994.	81	81	0	30
1995.	73	78	-5	37
1996.	94	70	+24	30
1997.	69	79	-10	24
1998.	71	95	-24	34
1999.	76	70	+6	41
2000.	75	54	+21	27
2001.	44	68	-24	25
2002.	51	58	-7	26
2003.	52	46	+6	22
2004.	48	67	-19	15
2005.	53	74	-21	25
2006.	71	60	+11	21
2007.	53	61	-8	21
2008.	49	55	-6	16
2009.	36	69	-33	18
2010.	55	51	+4	15
2011.	54	70	-16	25
2012.	40	69	-29	14
2013.	39	58	-19	13
2014.	52	53	-1	11
2015.	43	68	-25	18
2016.	32	61	-29	10
2017.	32	60	-28	5

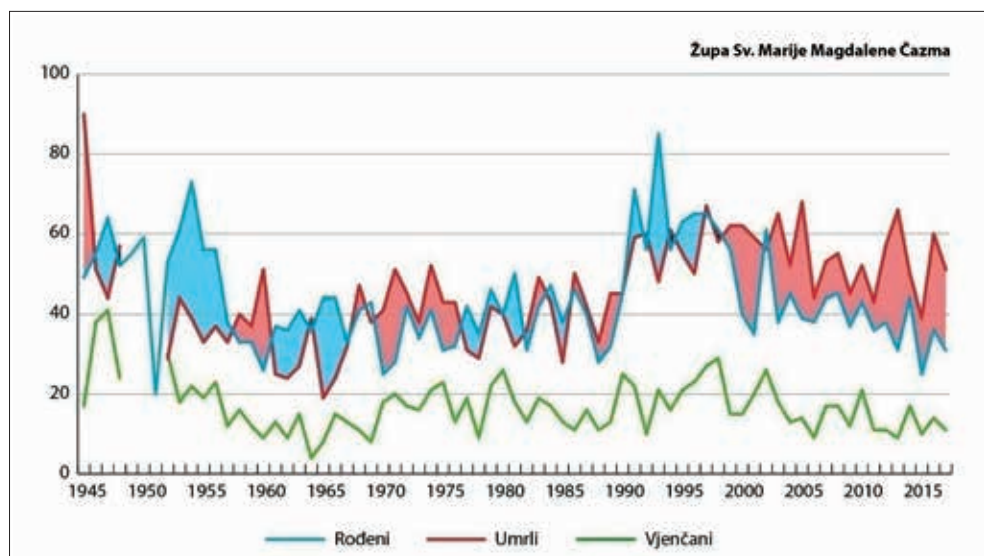
Graf 13. Kretanje nataliteta i mortaliteta u Župi pohoda bl. Djevice Marije u Garešnici 1945.–2017. godine

Tablica 8. Kretanje broja krštenih i umrlih u Župi sv. Marije Magdalene u Čazmi 1945.–2017. godine (izvor: Matične knjige krštenih, umrlih i vjenčanih te župe)

GODINA	KRŠTENIH	UMRLIH	PRIRODNI PRIRAST	VJENČANIH PAROVA
1945.	49	90	-41	17
1946.	55	51	+4	38
1947.	64	44	+20	41
1948.	52	57	-5	24
1949.	55	–	–	–
1950.	59	–	–	–
1951.	20	–	–	–
1952.	53	29	+24	30
1953.	61	44	+17	18
1954.	73	39	+34	22
1955.	56	33	+23	19
1956.	56	37	+19	23
1957.	38	33	+5	12
1958.	33	40	-7	16
1959.	33	37	-4	12
1960.	26	51	-25	9
1961.	37	25	+12	13

1962.	36	24	+12	9
1963.	41	27	+14	15
1964.	36	39	-3	4
1965.	44	19	+25	8
1966.	44	24	+20	15
1967.	33	32	+1	13
1968.	41	47	-6	11
1969.	43	38	+5	8
1970.	25	41	-16	18
1971.	28	51	-23	20
1972.	42	45	-3	17
1973.	34	38	-4	16
1974.	41	52	-11	21
1975.	31	43	-12	23
1976.	32	43	-11	13
1977.	42	31	+11	19
1978.	35	29	+6	9
1979.	46	42	+4	22
1980.	40	40	0	26
1981.	50	32	+8	18
1982.	31	36	-5	13
1983.	42	49	-7	19
1984.	47	43	+4	17
1985.	38	28	+10	13
1986.	46	50	-4	11
1987.	40	42	-2	16
1988.	28	33	-6	11
1989.	32	45	-13	13
1990.	45	45	0	25
1991.	71	59	+12	22
1992.	56	60	-4	10
1993.	85	48	+37	21
1994.	56	61	-5	16
1995.	63	55	+8	21
1996.	65	50	+15	23
1997.	65	67	-2	27
1998.	61	58	+3	29
1999.	56	62	-6	15

GODINA	KRŠTENIH	UMRLIH	PRIRODNI PRIRAST	VJENČANIH PAROVA
2000.	40	62	-22	15
2001.	35	59	-24	20
2002.	61	56	+5	26
2003.	38	65	-27	18
2004.	45	52	-7	13
2005.	39	68	-29	14
2006.	38	44	-6	9
2007.	44	53	-9	17
2008.	45	55	-10	17
2009.	37	45	-8	12
2010.	43	52	-9	21
2011.	36	43	-7	11
2012.	38	57	-19	11
2013.	31	66	-35	9
2014.	44	50	-6	17
2015.	25	39	-14	10
2016.	36	60	-24	14
2017.	31	51	-20	11

Graf 14. Kretanje nataliteta i mortaliteta u župi sv. Marije Magdalene u Čazmi 1945.–2017. godine

I ostale župe u gradovima Županije bilježe uglavnom negativni prirodni priraštaj. Primjerice, u Župi Zvijerci 2011. godine kršteno je 14, a umrlo je 12 stanovnika, dok su 2017. godine krštene 33 osobe, a umrla je 51 duša. U bjelovarskoj Župi Ždralovi negativni prirodni priraštaj 2012. iznosio je minus 19, da bi se u 2107. povećao na minus 24 (samo pet krštenih, a 29 umrlih). U Župi sv. Antona Padovanskog u Bjelovaru 2010. godine kršteno je 112, a umrlo je 128 stanovnika, da bi 2017. bio ostvaren minimalni pozitivni prirodni priraštaj (80 krštenih, 76 umrlih). U Župi Grubišno Polje već tridesetak godina nije bilo pozitivnog prirodnog priraštaja: primjerice 2012. kršteno je 37, a umrlo je 69 duša, dok je 2017. kršteno 53, a umrlo je 56 stanovnika.¹²

Analiza kumulativnog razvoja nataliteta i mortaliteta u svim gradovima i općinama Bjelovarsko-bilogorske županije pokazuje da je u toj županiji u samo tri godine (2014.–2016.) rođeno 2.365 stanovnika manje nego što ih je umrlo. Dakle, vitalni indeks za Županiju iznosi samo 57,8 bodova (broj rođenih na 100 umrlih). Tek nešto povoljnija jest situacija u pet gradova Županije: oni su u istom razdoblju „izgubili“ 1.128 žitelja u negativnoj razlici nataliteta i mortaliteta. Bolji vitalni indeks od prosjeka Županije bilježe svi gradovi (Bjelovar 66,1, Čazma 51,5, Daruvar 60,8 i Garešnica 58,9) osim Grubišnog Polja, u kojemu vitalni indeks iznosi samo 42,9 bodova.¹³

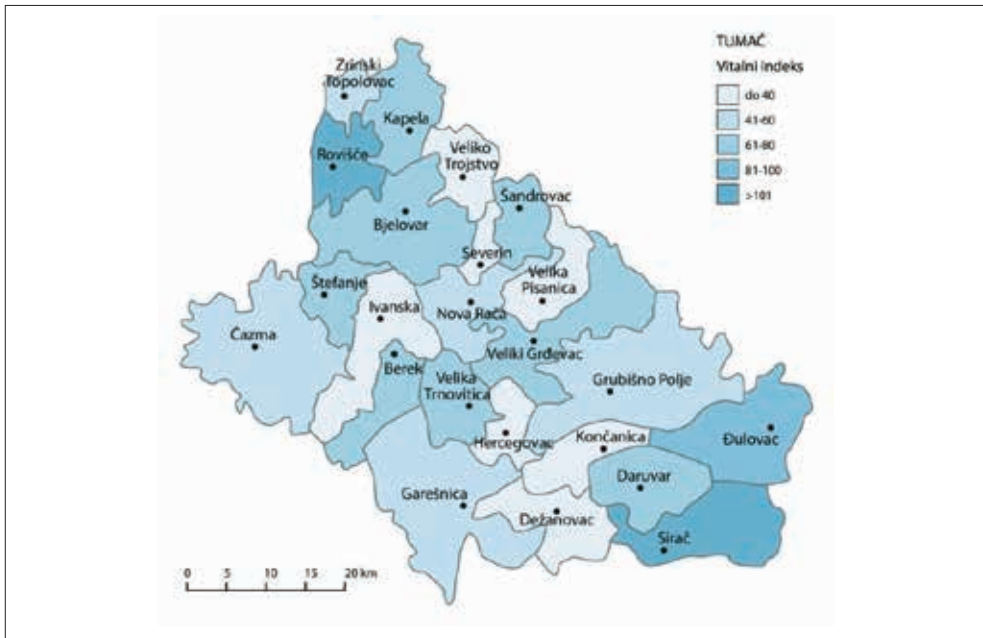
Tablica 9. Prirodno kretanje stanovništva u gradovima i općinama Bjelovarsko-bilogorske županije u odabranim godinama od 2003. do 2016. godine (izvor: Godišnja izvješća prirodnog kretanja stanovništva, Državni zavod za statistiku)

GRAD / OPĆINA	2003.			2014.			2016.			PRI- RODNI PRIRAST 2014./ 2016.	VI- TALNI IN- DEKS 2016.
	Ro- đeni	Umri li	Prirast	Ro- đeni	Umri li	Prirast	Ro- đeni	Umri li	Pri- rast		
BJELOVAR	324	561	-237	362	486	-124	308	466	-158	-475	66,1
ČAZMA	85	477	-59	65	119	-54	69	132	-65	-151	51,5
DARUVAR	95	134	-39	96	148	-52	90	148	-58	-200	60,8
GAREŠNICA	116	164	-48	90	117	-27	76	129	-53	-148	58,9
GRUBIŠNO POLJE	51	130	-79	54	87	-33	48	112	-64	-154	42,9

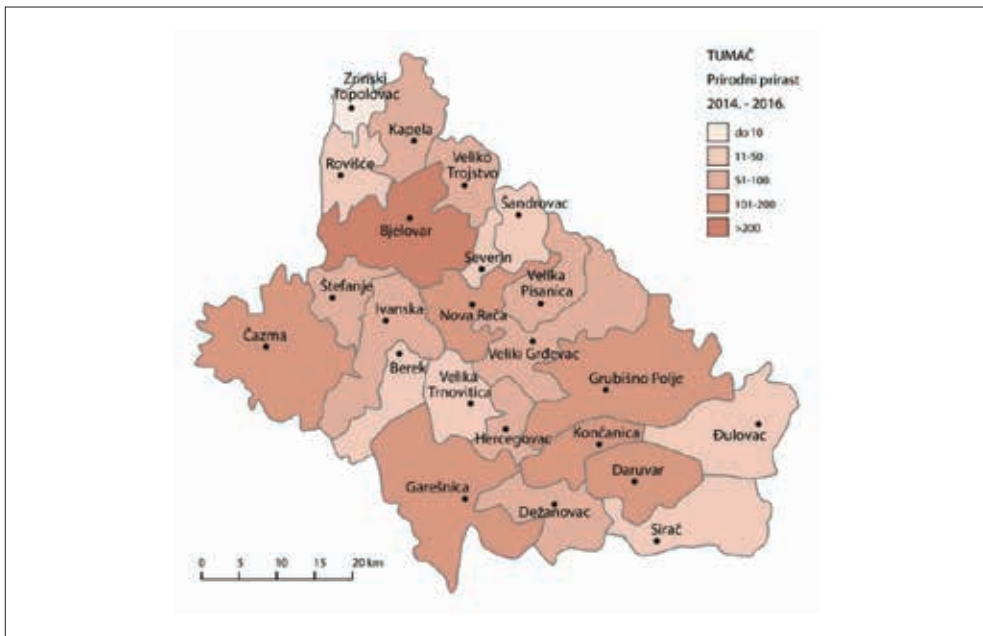
¹² Matične knjige krštenih, umrlih i vjenčanih, ostale gradske župe u 5 gradova Bjelovarsko-bilogorske županije, Arhiv Bjelovarske biskupije.

¹³ Dragutin Feletar, Petar Feletar, Procesi dramatične depopulacije hornje hrvatske Podravine, *Meridijani*, Koprivnica, 2018.

GRAD / OPĆINA	2003.			2014.			2016.			PRI- RODNI PRIRAST 2014./ 2016.	VI- TALNI IN- DEKS 2016.
	Ro- đeni	Umri li	Prirast	Ro- đeni	Umri li	Prirast	Ro- đeni	Umri li	Pri- rast		
Dežanovac	30	47	-17	19	53	-34	17	50	-33	-95	34,0
Đulovac	39	43	-4	33	37	-4	41	50	-9	-12	82,0
Hercegovac	24	35	-11	19	27	-8	14	44	-30	-64	31,8
Ivanska	24	62	-38	24	44	-20	15	39	-24	-84	38,5
Kapela	28	65	-37	24	47	-23	31	39	-8	-58	79,5
Končanica	18	47	-29	9	43	-34	13	50	-37	-103	26,0
Nova Rača	44	59	-15	25	66	-41	29	68	-49	-126	42,6
Rovišće	61	70	-9	54	61	-7	55	50	+5	-21	111,0
Severin	8	23	-15	9	17	-8	4	18	-14	-28	22,2
Sirač	23	48	-25	21	37	-16	24	21	+3	-46	114,3
Šandrovec	17	54	-37	25	22	+3	20	33	-13	-28	60,6
Štefanje	20	38	-18	23	40	-17	24	37	-13	-53	64,9
Velika Pisanica	23	46	-23	16	34	-18	5	33	-28	-64	15,2
Velika Trnotivica	16	32	-16	6	25	-19	12	18	-6	-39	66,7
Večolo Grđevac	30	55	-25	21	50	-29	28	43	-15	-72	65,1
Veliko Trojstvo	23	51	-28	18	56	-38	13	43	-30	-100	30,2
Zrinski Topolovac	11	16	-5	19	14	+5	6	10	-4	-2	60,0
BJELOVARSKO- BILOGORSKA ŽUPANIJA	1.129	1.958	-829	1.024	1.848	-824	958	1.657	-699	-2.365	57,8

Graf 15. Prostorni raspored vitalnog indeksa (broj rođenih na 100 umrlih) u gradovima i općinama Bjelovarsko-bilogorske županije za razdoblje 2003.–2016. godine

Graf 16. Prostorni raspored pada broja stanovnika zbog negativnog prirodnog priraštaja u gradovima i općinama Bjelovarsko-bilogorske županije u razdoblju 2014.–2016. godine

Izraženi procesi senilizacije

Kada broj stanovnika stagnira, a pogotovo kada se smanjuje, intenzivno se pogoršava i starosna slika žiteljstva. Radi se o procesu starenja ili senilizacije stanovništva, koji dodatno nepovoljno utječe na gospodarski i društveni razvoj. Dobno-spolna struktura stanovništva pet gradova Županije rezultat je, s jedne strane, prirodnog kretanja, a s druge migracijskog salda, osobito u najnovijem razdoblju posttranzicijske demografske faze. Procesu senilizacije nešto su brži u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji od prosjeka Hrvatske: dok je u gradovima Županije udio starog stanovništva (> 65 godina) postao veći od udjela mladog stanovništva (do 19 godina) već od 1981. ili 1991., u prosjeku Hrvatske to se dogodilo tek 2001. godine.¹⁴

U razdoblju nakon Drugog svjetskog rata i u gradovima Županije piramide starosti gotovo su okrenute „naglavačke“. Dugogodišnji pozitivan prirodni prirast i uravnotežena migracijska bilanca rezultiraju da najviše ima mladih grupa stanovništva (do 19 godina), a najmanje starih grupa (više od 65 godina starosti). Zadnjih pola stoljeća, osjetan pad broja živorođenih i negativan saldo migracije, taj se odnos kontinuirano pogoršava, tako da je do danas sudjelovanje starih grupa premašilo broj mladoga stanovništva. Time se ujedno smanjuje i radni kontingent stanovništva (19–65 godina), što dovodi do nedostatka radne snage i nestabilnosti mirovinskog i zdravstvenog sustava.¹⁵

Tablica 10. Broj stanovnika u petogodišnjim starosnim grupama i po spolu u Gradu Bjelovaru i Bjelovarsko-bilogorskoj županiji 2001. godine (izvor: Popis stanovništva, DZS)

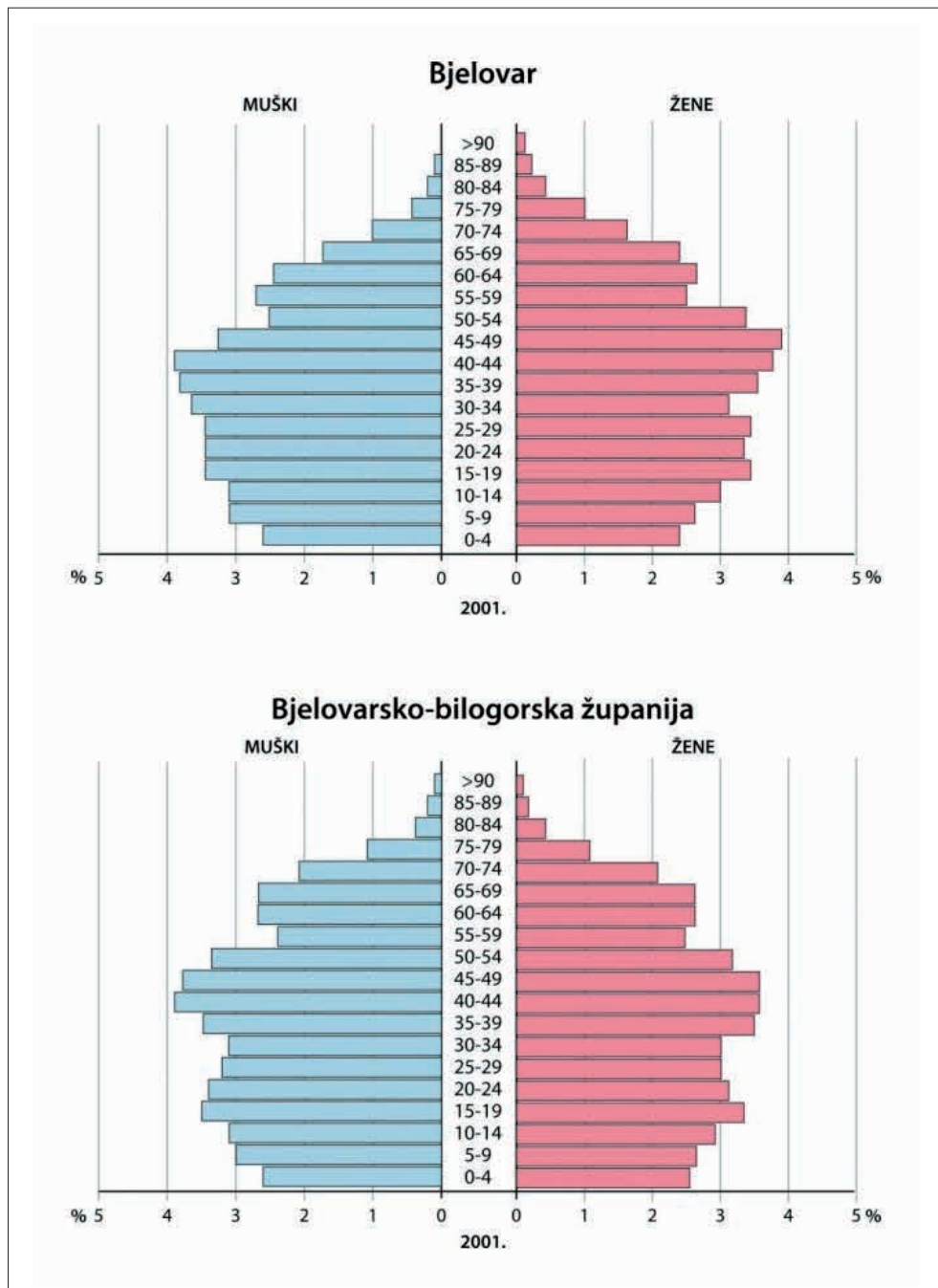
2001.		SVE- GA	0- 4	5- 9	10- 14	15- 19	20- 24	25- 29	30- 34	35- 39	40- 44	45- 49	50- 54	55- 59	60- 64	65- 69	70- 74	75- 79	80- 84	85- 89	90 >	NEPO- ZN.	
Bjelovar	Ukupno	41.869																					
	Muški	20.006	1.139	1.303	1.296	1.435	1.426	1.403	1.303	1.491	1.605	1.622	1.369	1.056	1.130	1.014	691	400	156	74	20	5	
	Posto	47,8	2,7	3,1	3,1	3,4	3,4	3,4	3,1	3,6	3,8	3,9	3,3	2,5	2,7	2,4	1,7	1,0	0,4	0,2	0,1	–	
	Žene	21.863	1.009	1.134	1.274	1.403	1.384	1.393	1.311	1.572	1.726	1.663	1.424	1.206	1.287	1.320	1.197	845	384	175	73	10	
	Posto	52,2	2,4	2,7	3,0	3,4	3,3	3,4	3,1	3,8	4,1	3,9	3,4	2,9	3,1	3,2	2,9	2,0	1,0	0,4	0,2	–	
Bjelovarsko- bilogorska županija	Ukupno	133.084																					
	Muški	64.375	3.618	4.038	4.175	4.612	4.501	4.256	4.191	4.701	5.175	5.105	4.363	3.226	3.575	3.561	2.769	1.472	555	234	61	187	
	Posto	47,8	2,7	3,0	3,1	3,5	3,4	3,2	3,1	3,5	3,9	3,8	3,3	2,4	2,7	2,7	2,1	1,1	0,4	0,2	0,1	0,2	
	Žene	68.709	3.396	3.657	3.921	4.416	4.140	3.958	3.995	4.602	4.841	4.770	4.273	3.580	4.534	4.887	4.264	3.151	1.268	582	206	265	
	Posto	51,6	2,6	2,7	2,9	3,3	3,1	3,0	3,0	3,5	3,6	3,6	3,2	2,7	3,4	3,7	3,2	2,4	0,9	0,4	0,2	0,2	

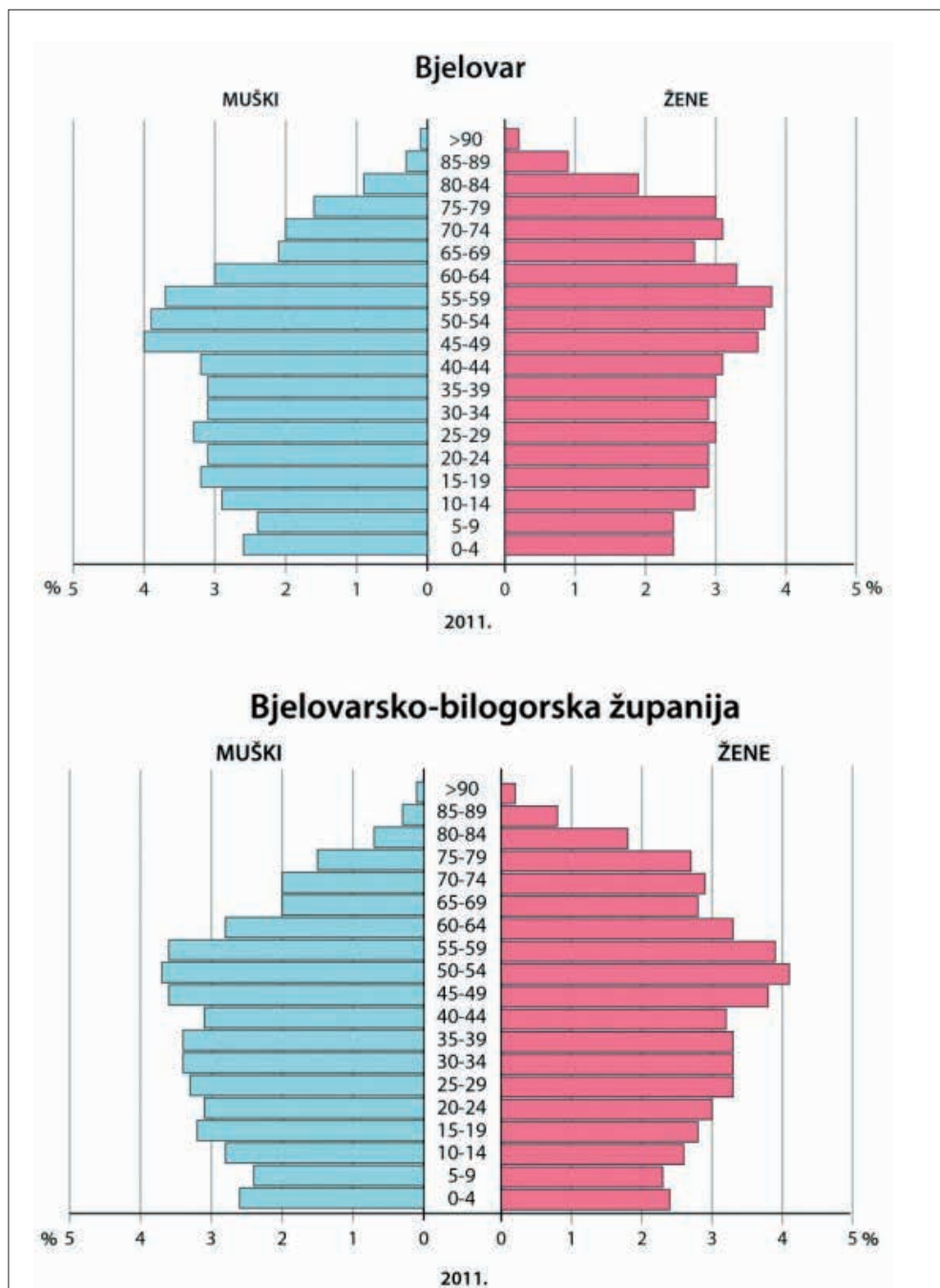
¹⁴ Alica Wertheimer Baletić, Demografska teorija, razvoj stanovništva Hrvatske i populacijske politika, *Meridijani*, Zagreb, 2017.

¹⁵ Stjepan Šterc, Monika Komušanec, Strateška promišljanja hrvatskih demografa, *Demografija u Hrvatskoj*, Zagreb, 2014., str. 143-162.

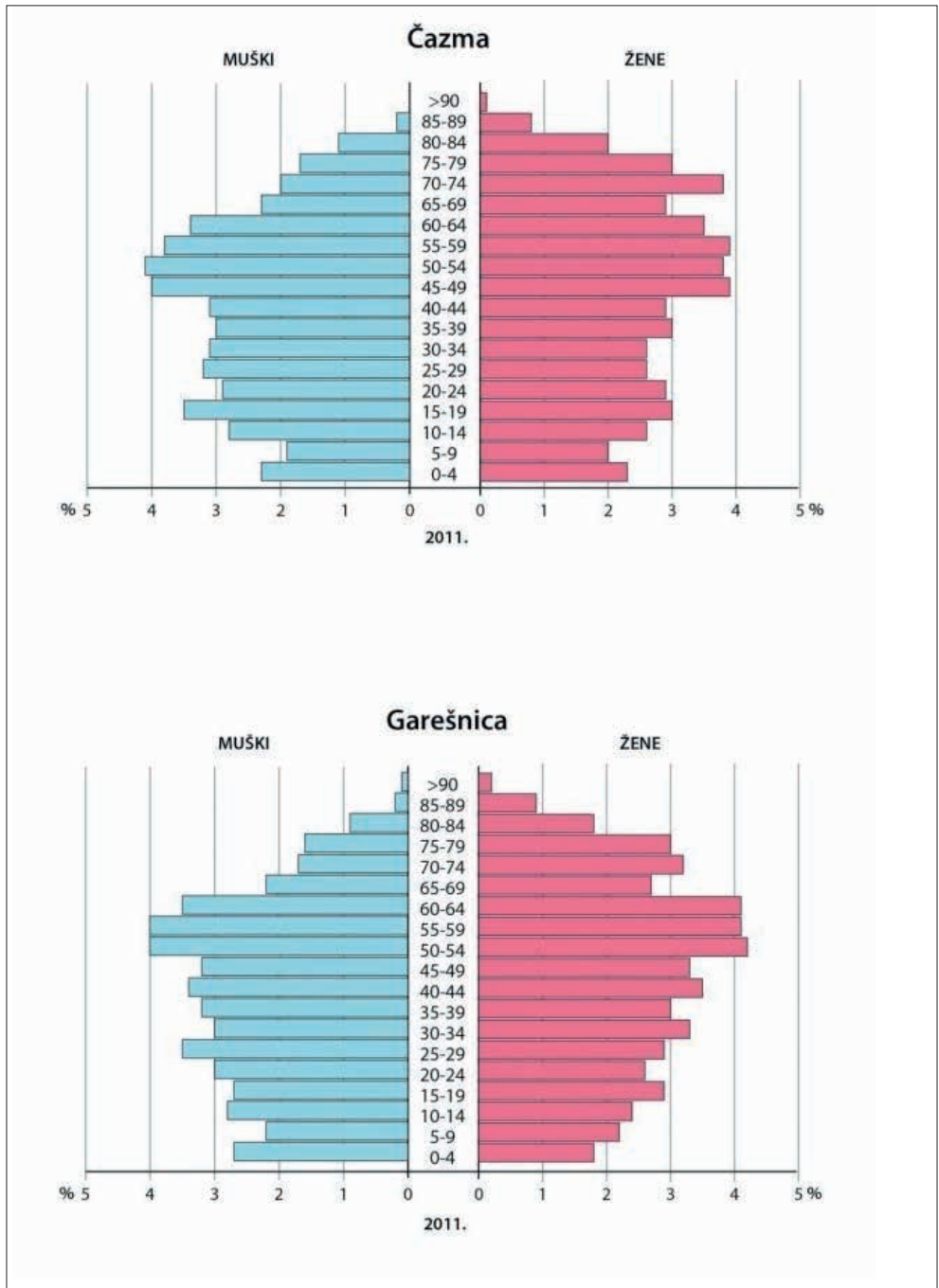
Tablica 11. Broj stanovnika u petogodišnjim starosnim skupinama i po spolu u gradovima Bjelovaru, Čazmi, Daruvaru, Garešnici i Grubišnom Polju 2011. godine (izvor: Popisi stanovništva, DZS)

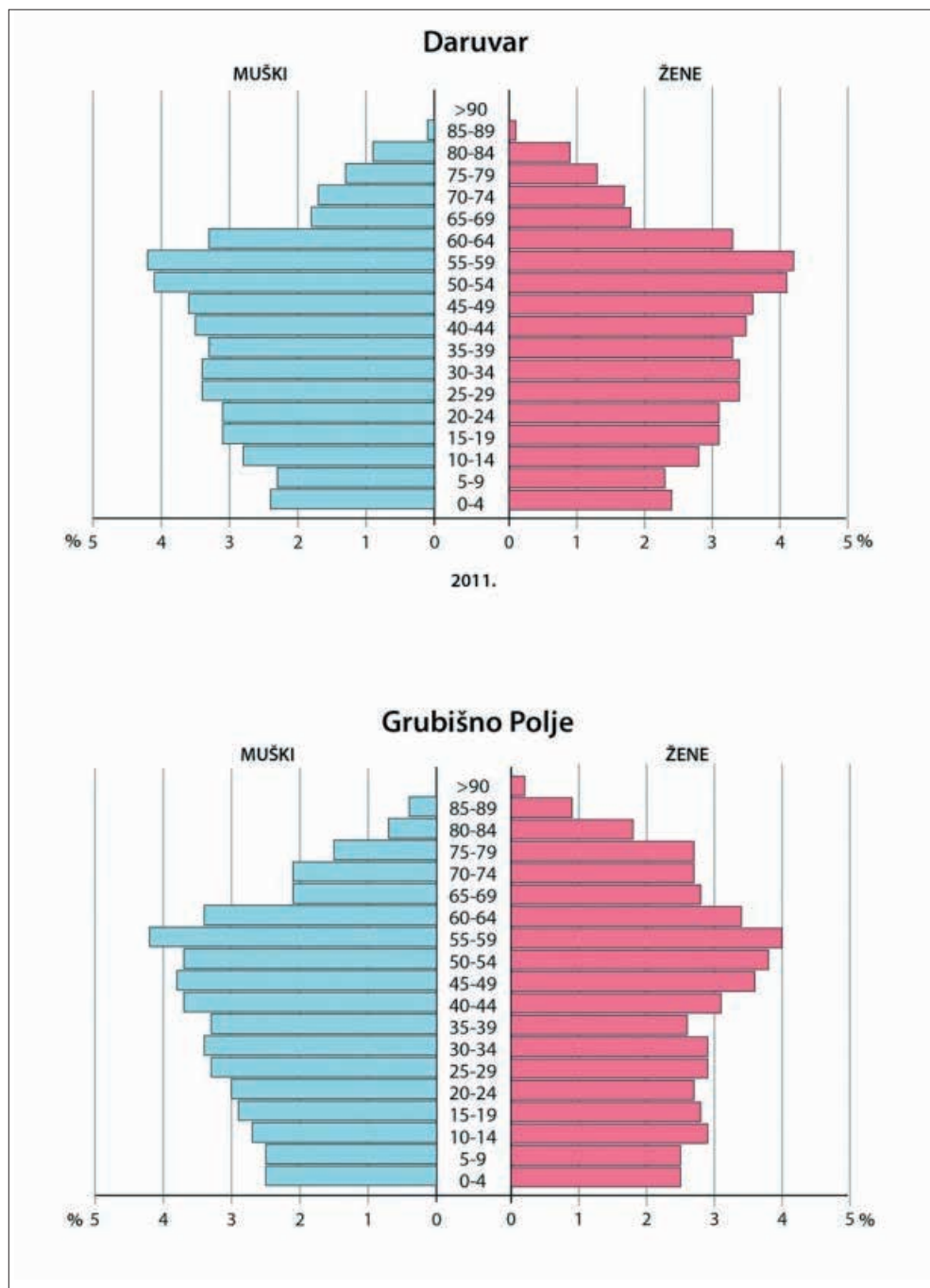
2011.		UKU- PNO	0- 4	5- 9	10- 14	15- 19	20- 24	25- 29	30- 34	35- 39	40- 44	45- 49	50- 54	55- 59	60- 64	65- 69	70- 74	75- 79	80- 84	85- 89	90 >	
Bjelovar	Ukupno	40.276																				
	Muški	19.189	1.065	975	1.144	1.290	1.234	1.312	1.388	1.355	1.246	1.445	1.481	1.461	1.142	823	797	599	290	123	19	
	Posto	47,6	2,6	2,4	2,8	3,2	3,1	3,3	3,4	3,4	3,1	3,6	3,7	3,6	2,8	2,0	2,0	1,5	0,7	0,3	0,1	
	Žene	21.087	972	941	1.057	1.115	1.191	1.309	1.328	1.347	1.276	1.537	1.647	1.561	1.310	1.129	1.157	1.071	717	325	102	
	Posto	52,4	2,4	2,3	2,6	2,8	3,0	3,3	3,3	3,3	3,2	3,8	4,1	3,9	3,3	2,8	2,9	2,7	1,8	0,8	0,2	
Čazma	Ukupno	8.077																				
	Muški	3.976	201	204	216	238	246	264	278	263	298	305	301	341	274	173	166	123	59	26	-	
	Posto	49,2	2,5	2,5	2,7	2,9	3,0	3,3	3,4	3,3	3,7	3,8	3,7	4,2	3,4	2,1	2,1	1,5	0,7	0,4	-	
	Žene	4.101	203	204	237	223	217	234	231	210	254	289	310	323	278	228	222	220	143	69	11	
	Posto	50,8	2,5	2,5	2,9	2,8	2,7	2,9	2,9	2,6	3,1	3,6	3,8	4,0	3,4	2,8	2,7	2,7	1,8	0,9	0,2	
Daruvar	Ukupno	11.633																				
	Muški	5.568	310	261	326	310	344	408	342	372	397	371	463	467	410	269	197	187	99	29	6	
	Posto	47,9	2,7	2,2	2,8	2,7	3,0	3,5	3,0	3,2	3,4	3,2	4,0	4,0	3,5	2,2	1,7	1,6	0,9	0,2	0,1	
	Žene	6.065	224	260	278	334	310	334	383	359	402	388	494	477	485	308	375	313	210	104	27	
	Posto	52,1	1,8	2,2	2,4	2,9	2,6	2,9	3,3	3,0	3,5	3,3	4,2	4,1	4,1	2,7	3,2	3,0	1,8	0,9	0,2	
Garešnica	Ukupno	10.472																				
	Muški	5.053	254	246	298	320	328	355	356	340	362	379	426	438	342	185	178	133	91	18	6	
	Posto	48,3	2,4	2,3	2,8	3,1	3,1	3,4	3,4	3,3	3,5	3,6	4,1	4,2	3,3	1,8	1,7	1,3	0,9	0,1	-	
	Žene	5.419	240	246	336	308	336	317	308	343	337	389	451	399	331	255	294	257	180	70	22	
	Posto	51,7	2,3	2,3	3,2	3,0	3,2	3,0	2,9	3,3	3,2	3,7	4,3	3,8	3,2	2,4	2,8	2,5	1,7	0,7	0,2	
Grubišno Polje	Ukupno	6.478																				
	Muški	3.135	152	125	180	227	189	208	199	192	204	256	267	245	221	148	130	108	69	13	2	
	Posto	48,4	2,3	1,9	2,8	3,5	2,9	3,2	3,1	3,0	3,1	4,0	4,1	3,8	3,4	2,3	2,0	1,7	1,1	0,2	-	
	Žene	3.343	146	132	169	192	187	170	169	191	186	253	248	250	226	188	248	193	130	53	12	
	Posto	51,6	2,3	2,0	2,6	3,0	2,9	2,6	2,6	3,0	2,9	3,9	3,8	3,9	3,5	2,9	3,8	3,0	2,0	0,8	0,1	
Bjelovarsko- bilogorska županija	Ukupno	119.764																				
	Muški	58.133	3.067	2.921	3.505	3.866	3.823	3.992	3.867	3.823	3.891	4.775	4.712	4.523	3.640	2.476	2.336	1.890	1.040	325	61	
	Posto	48,5	2,6	2,4	2,9	3,2	3,1	3,3	3,1	3,1	3,2	4,0	3,9	3,7	3,0	2,1	2,0	1,6	0,9	0,3	0,1	
	Žene	61.631	2.836	2.825	3.287	3.503	3.496	3.589	3.479	3.586	3.742	4.364	4.586	4.460	3.993	3.232	3.797	3.387	2.253	975	241	
	Posto	51,5	2,4	2,4	2,7	2,9	2,9	3,0	2,9	3,0	3,1	3,6	3,7	3,8	3,3	2,7	3,1	3,0	1,9	0,9	0,2	

Graf 17. Dobno-spolne piramide stanovništva Grada Bjelovara i Bjelovarsko-bilogorske županije 2001. i 2011. godine

Graf 18. Dobno-spolne piramide stanovništva gradova Čazme, Daruvara, Garešnice i Grubišnoga Polja 2011. godine

U uvjetima tzv. tranzicijske demografske faze, odnosno pozitivnog prirodnog priraštaja, bio bi za uravnoteženu dobnu skupinu normalan odnos od oko 20% mladog stanovništva i oko 12% starog stanovništva (0 – 19 godina). Negativnim prirodnim priraštajem taj se odnos u zadnjih pola stoljeća (a pogotovo u 21. stoljeću) bitno pogoršao. Prema popisu 2011., u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji živio je 18.441 mladi stanovnik ili 15,4% (0 – 19 godina), dok je bilo 22.013 starih stanovnika ili 18,4% (65 i više godina). U pravilu je još nepovoljnija situacija u općinama Županije, ali i u gradovima već živi više starog nego mladog stanovništva. U Bjelovaru je taj odnos 15,2% prema 17,8%, u Čazmi 15,7% prema 17,8%, u Daruvaru 14,3% prema 17,6%, u Garešnici 15,8% prema 19,0% i u Grubišnom Polju 14,0% prema 20,0%.¹⁶

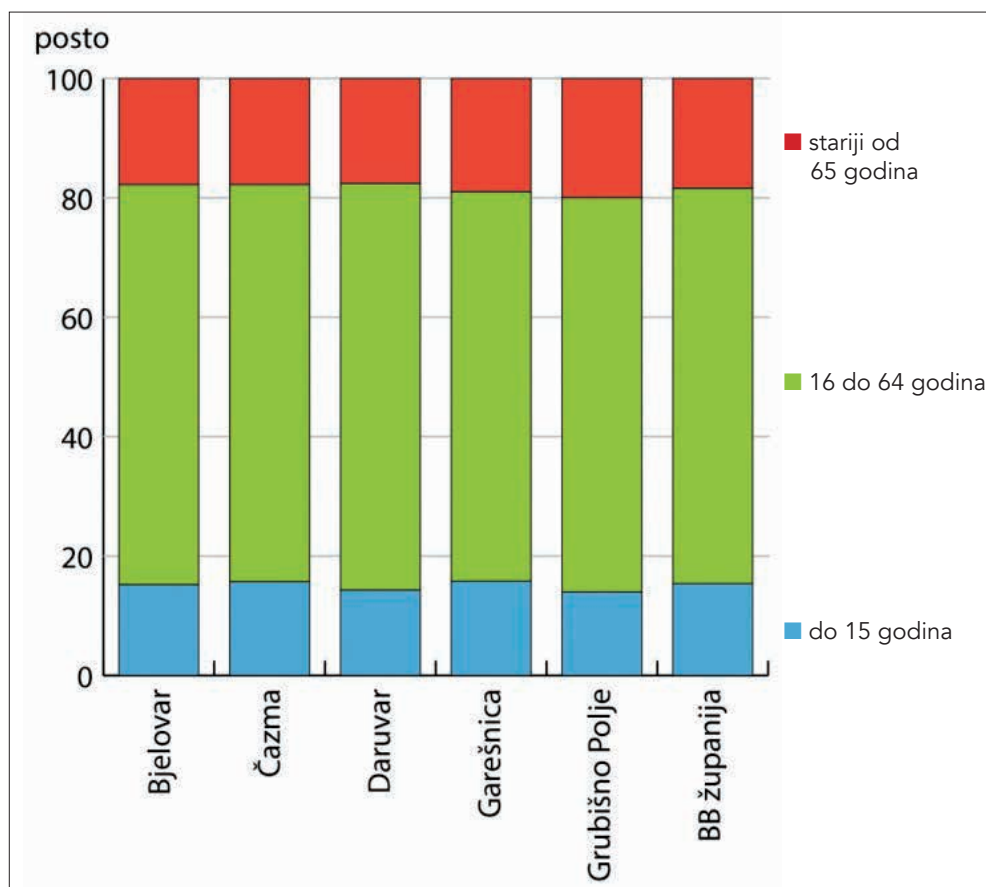
Ostali pokazatelji dobno-spolne strukture stanovništva u Županiji također pokazuju uglavnom nepovoljnije odnose od prosjeka Hrvatske. Tako prosječna starost stanovništva Hrvatske iznosi 41,7 godina, u Gradu Bjelovaru također 41,7, u Čazmi 42,2, u Daruvaru 43,0, u Garešnici 41,4 te u Grubišnom Polju 43,3. godine. U skladu je s tim koeficijent starosti, koji u Hrvatskoj iznosi 24,1% (udio starih 65 i više godina u ukupnom stanovništvu), a u Gradu Bjelovaru 23,8 bodova, u Čazmi 24,7, u Daruvaru 26,0, u Garešnici 22,6 i u Grubišnom Polju 26,9 bodova. U tri grada Županije i indeks starenja nepovoljniji je od prosjeka Hrvatske: Hrvatska 115,0 bodova, Bjelovar 112,3 boda, Čazma 115,8 bodova, Daruvar 135,9 bodova, Garešnica 105,1 bod i Grubišno Polje 131,6 bodova.

Tablica 12. Osnovni kontingenti stanovništva u gradovima Bjelovarsko-bilogorske županije 2011. godine (izvor: Popis stanovništva, DZS)

POKAZATELJ		BJELOVAR	ČAZMA	DARUVAR	GAREŠNICA	GRUBIŠNO POLJE	BJELOVARSKO-BILOGORSKA ŽUPANIJA
Mlado stanovništvo do 15 godina	broj	6.154	1.265	1.659	1.650	904	18.441
	posto	15,2	15,7	14,3	15,8	14,0	15,4
Radni kontingent 16–64. godine	broj	26.970	5.372	7.923	6.836	4.280	79.310
	posto	67,0	66,5	68,1	65,2	66,0	66,2
Staro stanovništvo 65 godina i više	broj	7.152	1.440	2.051	1.896	1.294	22.013
	posto	17,8	17,8	17,6	19,0	20,0	18,4

¹⁶ Alica Wertheimer Baletić, 1999., o.c., 129-140.

Prosječna starost		41,7	42,2	43,0	41,4	43,3	42,0
Indeks starenja		112,3	115,8	135,9	105,1	131,6	114,9
Koeficijent starosti		23,8	24,7	26,0	22,6	26,9	24,8

Graf 19. Osnovni kontingenti stanovništva u gradovima Bjelovarsko-bilogorske županije 2011. godine

Obrazovna struktura stanovništva i demografska projekcija do 2051. godine

Analiza obrazovne strukture stanovništva osobito je važna kao lokacijski faktor za gospodarske i društvene djelatnosti na području Županije. Školsko-obrazovna struktura stanovništva u gradovima Bjelovarsko-bilogorske županije u prosjeku je Hrvatske ili čak nešto povoljnija. Poznato je da je razina školovanosti i životnog standarda u oprečnosti s kretanjem prirodnog priraštaja, odnosno što je stanovništvo školovanije, to je pokretljivije i u pravilu ima manje djece.¹⁷

Godine 2011. u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji s fakultetom (VŠS) živjelo je 4.035 stanovnika ili 4%, a od toga u Gradu Bjelovaru 2.826 (8,3% stanovništva grada starijeg od 15 godina), u Čazmi 294 ili 4,3%, u Daruvaru 786 ili 7,9%, u Garešnici 367 ili 4,1% te u Grubišnom Polju 235 ili 4,2%. Istovremeno je u Županiji živjelo 197 magistara znanosti (Bjelovar 114, Čazma 9, Daruvar 31, Garešnica 13, Grubišno Polje 6) te 48 doktora znanosti (Bjelovar 28, Čazma 1, Daruvar 9, Garešnica 3, Grubišno Polje 2).

Najveći broj stanovnika ima srednje obrazovanje – u Županiji 46,6%, u Bjelovaru 52,4%, u Čazmi 46,2%, u Daruvaru 56,3%, u Garešnici 47,1% i u Grubišnom Polju 41,6%. Završenu samo osnovnu školu ima 32,9% stanovništva u Županiji, odnosno u Bjelovaru 25,8%, u Čazmi 36,9%, u Daruvaru 22,3%, u Garešnici 28,3% i u Grubišnom Polju 36,3%. Zanimljivo je spomenuti da su 2011. u Županiji živjela još uvijek 2.442 stanovnika bez ikakve školske spreme (u Bjelovaru 735, u Čazmi 119, u Daruvaru 138, u Garešnici 167 i u Grubišnom Polju 161). Na temelju navedene strukture može se zaključiti da stanovništvo u pet gradova Županije ima relativno povoljnu školsku-obrazovnu strukturu, ali još nedovoljno dobru za privlačenje sofisticiranije industrijske i slične proizvodnje.¹⁸

¹⁷ Ako se promatra u svjetskim razmjerima po gospodarskoj razvijenosti tada najrazvijenije države imaju, u odnosu na najmanje razvijene države, osjetno niži prirodni prirast. Međutim, taj odnos ne vrijedi ukoliko se promatraju države s relativno manjim razlikama u razvijenosti. Primjerice Francuska, i bez useljenika, ima osjetno bolje demografske trendove u odnosu na Hrvatsku. Temeljna je razlika što Hrvatska ne provodi odgovarajuću populacijsku politiku, a Francuska već dugo godina provodi izrazitu pronatalitetnu politiku

¹⁸ Rezultati popisa stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku.

Tablica 13. Stanovništvo gradova Bjelovarsko-bilogorske županije prema školskoj spremi 2011. godine (starije od 15 godina) (izvor: Popis stanovništva 2011., DZS)

GRAD	UKUPNO	BEZ ŠKOLE	1-3 OŠ	4-7 OŠ	OSNOVNA ŠKOLA	SREDNJE ŠKOLE		VISOKO OBRAZOVANJE				NEPOZN.	
						Ukupno	Gimnazija	Svega	VŠS	VSS	Mr.		Dr.
Bjelovar	34.127	735	295	1.535	8.831	17.866	1.608	4.737	1.789	2.826	114	28	128
Posto	100	2,2	0,9	4,5	25,8	52,4	4,7	13,8	5,2	8,3	0,3	0,1	0,4
Čazma	6.817	119	93	410	2.513	3.152	256	529	225	294	9	1	1
Posto	100	1,7	1,4	6,0	36,9	46,2	3,8	7,8	3,3	4,3	0,2	-	-
Daruvar	9.974	138	82	391	2.224	5.609	472	1.530	704	786	31	9	-
Posto	100	1,4	0,8	3,9	22,3	56,3	4,7	15,3	7,1	7,9	0,3	0,1	-
Garešnica	8.852	167	140	1.145	2.502	4.162	343	714	331	367	13	3	22
Posto	100	1,9	1,6	12,9	28,3	47,1	3,9	8,2	3,7	4,1	0,1	-	0,2
Grubišno Polje	5.572	161	81	272	2.022	2.574	234	464	221	235	6	2	0
Posto	100	2,9	1,5	4,9	36,3	46,1	4,2	8,3	4,0	4,2	0,1	-	-
Bjelovarsko-bilogorska županija	101.323	2.442	1.361	7.416	33.374	47.118	3.551	9.426	4.035	5.146	197	48	186
Posto	100	2,5	1,3	7,4	32,9	46,6	3,5	9,3	4,0	5,1	0,2	0,1	0,2

Za život i razvoj Županije i gradova posebno je važno kretanje broja i strukture stanovništva u sljedećim desetljećima. Ako se u obzir uzmu demografsko statistički trendovi ostvareni u razdoblju 1991.–2011., a pogotovo oni u zadnjem desetljeću, onda je projekcija demografskog razvoja i tog dijela Hrvatske vrlo tmurna. Demograf Stjepan Šterc izračunao je – u optimističnoj varijanti – da će Hrvatska 2051. godine imati 3.700.000 stanovnika, odnosno – u pesimističnoj varijanti – samo 3.100.000 žitelja. Na primjeru gradova i općina Bjelovarsko-bilogorske županije demografska predviđanja još su nešto nepovoljnija.¹⁹

Ako se postave hipoteze projekcije temeljene na prirodnom kretanju i migracijama zabilježenim od 2011. do 2018. godine, sve općine, pa i gradovi izgubit će do 2051. više od četvrtine, a neki i više od polovice svojeg stanovništva. U optimističnoj varijanti projekcije Županija bi 2051. godine imala samo 58.936 stanovnika ili čak 52,3% manje u odnosu na 2018. godinu. U Gradu Bjelovaru živjelo bi 31.573 stanovnika ili 25,4% manje, u Čazmi 4.395 stanovnika ili 46,8% manje, u Daruvaru 5.239 stanovnika ili 53,9% manje, u Garešnici 4.394 stanovnika ili 63,3% manje te u Grubišnom Polju samo 1.545 stanovnika ili 79,8% manje. Nažalost, takve crne projekcije demografskih kretanja potvrđuju podaci o padu broja stanovnika od zadnjeg popisa 2011. do danas. Dapače, ti su podaci još nepovoljniji nego što se moglo predvidjeti na osnovi trendova ostvarenih u razdoblju 2001.–2011. godine.

Tablica 14. Projekcija broja stanovnika u gradovima Bjelovarsko-bilogorske županije do 2051. godine (izvor: Vlastiti izračun)

GRAD	STANOVNIKA 2001.	STANOVNIKA 2016.	PAD/PORAST		GO- DIŠNJI PAD	PRO- SJEČNA GODIŠNJA MIGRA- CIJSKA BILANCA 2011.– 2016.	PRIRODNI PRIRAST		PROGNOZA BROJA STANOVNIKA			2016.-2051.	
			Broj	Posto			2011.- 2018.	Godiš- nje	2031.	2051.		Broj	Posto
										Optimi- stička	Pesimi- stička		
Bjelovar	41.869	38.783	-3.086	-7,4	-206	-124	-475	-158	35.773	31.573	28.913	-9.870	-25,4
Čazma	8.895	7.545	-1.350	-15,2	-90	-38	-151	-50	6.195	4.395	4.014	-3.531	-46,8
Daruvar	13.243	10.839	-2.404	-18,2	-160	-87	-200	-67	8.439	5.239	5.001	-5.838	-53,9
Garešnica	11.630	9.449	-2.181	-18,8	-145	-122	-148	-49	7.619	4.374	3.464	-5.985	-63,3
Grubišno Polje	7.543	5.745	-1.798	-23,8	-120	-80	-154	-51	3.945	1.545	1.160	-4.585	-79,8
Bjelovarsko- bilogorska županija	133.084	110.841	-22.243	-16,7	-1.483	-867	-2.365	-788	88.245	58.936	52.916	-57.925	-52,3

¹⁹ Dražen Živić, Nenad Pokos, Odabrani sociodemografski indikatori razvijenosti Hrvatske i županija, *Revija za socijologiju*, 36/3-4, Zagreb, 2005, str. 207-224.

Izložena hipotetska demografska projekcija ostvarit će se ako se nastave sadašnji trendovi depopulacije. Ona upozorava na dramatičnost situacije kako bi se osmislila i počela voditi učinkovitija dugoročna, nacionalna pronatalitetna politika, a u njezinu provođenju svakako trebaju snažno djelovati i lokalne zajednice. Može se ipak očekivati da se ti dramatični trendovi depopulacije vjerojatno neće zaista i ostvariti. Sljedećih desetljeća očekuju se ipak pozitivni učinci nove demografske i razvojne politike. K tome treba pridodati i domaća i svjetska migracijska kretanja. Naime, bez imigracijskog nadomještanja stanovništva neće se moći ostvariti planovi demografske obnove.

Literatura

1. Akrap, A. (2014), Činitelji fertiliteta u Hrvatskoj – nekad i danas. Zagreb: Demografija u Hrvatskoj, str. 33-64.
2. Feletar, D. (1994), Suvremene promjene u prostornom rasporedu stanovništva općine Bjelovar do 1991. godine. *Bjelovarski zbornik*, 4-5, str. 85-99.
3. Feletar, D.; Feletar, P. (2008), Depopulacija i promjene u prostornom rasporedu stanovništva na području Bjelovarsko-bilogorske županije od 1857. do 2001. godine. *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*, 2, str. 61-116.
4. Feletar, D.; Feletar, P. (2018), Procesi dramatične depopulacije gornje hrvatske Podravine. *Meridijani*, Koprivnica.
5. Feletar, P. (2007), Procesi depopulacije sjeverne Hrvatske 1948. i 2001. godine. *Podravina*, 12, *Meridijani*, str. 151-158.
6. Korenčić, M. (1979), *Naselja i stanovništvo Hrvatske od 1857. do 1971. godine*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
7. Magaš, D. (2013), *Geografija Hrvatske*. Zagreb: Meridijani.
8. Nejašmić, I. (2005), *Demogeografija*. Zagreb: Školska knjiga.
9. *Popisi stanovništva od 1957. do 2011. godine*. Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske
10. Rimokatoličke župe u gradovima Bjelovarsko-bilogorske županije. Matične knjige krštenih, umrlih i vjenčanih, Bjelovarsko-križevačko biskupija, Bjelovar.
11. Slukan Altić, M. (2004), *Atlas hrvatskih gradova-Bjelovar*. Zagreb: Hrvatski državni arhiv.
12. Slukan Altić, M. (2008), Povijest županijskog upravno-teritorijalnog ustroja Bjelovarsko-bilogorske županije. *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*, 2, str. 9-34.
13. *Stanovništvo Hrvatske po naseljima od 1857. do 2001. godine* (2005). Zagreb: Državni zavod za statistiku.
14. Štefša, Ž. (2008), Demografska kretanja stanovništva Daruvarskog kraja u razdoblju od 1857. do 2001. godine. *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*, 2, str. 253-264.
15. Šterc, S.; Komušanec, M. (2014), *Strateška promišljanja hrvatskih demografa*. Zagreb: Demografija u Hrvatskoj, str. 143-162.

16. Živić, D.; Pokos, N. (2005), Odabrani sociodemografski indikatori razvijenosti Hrvatske i županija, *Revija za sociologiju*, 36/3-4, str. 207-224.
17. Wertheimer Baletić, A. (1999), *Stanovništvo i razvoj*. Zagreb: MATE.
18. Wertheimer Baletić, A. (2017), *Demografska teorija, razvoj stanovništva Hrvatske i populacijska politika*. Zagreb: Meridijani.

Demographic Movements in Bjelovar, Čazma, Daruvar, Garešnica and Grubišno Polje

Summary

The paper analyses quantitative and qualitative features of the population of five towns in the Bjelovar-Bilogora County, with the predicted number of inhabitants by 2051. It presents the movement in the number of inhabitants in the period 1857–2016, stressing the depopulation processes in the last five decades. Thanks to the industrialisation and deruralisation processes, up to the year 1991, there had been an intensive increase in the number of inhabitants of Bjelovar and Daruvar, while the number of inhabitants in Čazma, Garešnica and Grubišno Polje began decreasing as soon as at the time of the first census following World War Two. Over the last fifty years, the spatial image of the presence of population in the County changed significantly. In comparison with the Croatian average, depopulation processes in rural areas in this area were more intensive. This was confirmed by the analysis of the natural movement of population. As early as in the 1970s, not only all the municipalities, but also urban settlements of the County entered the post-transitional demographic phase, which was characterised by negative differences between the birth and the death rates, as well as by a negative migration balance. These were the main causes of a nearly dramatic depopulation having taken place in the vast majority of settlements in the County.

Furthermore, the aggravation of the age structure of population is directly connected with the aforementioned movements. There is a decrease in the percentage of the young population, whilst the contingent of the old population is in constant increase. The schooling (educational) structure of the population is becoming increasingly favourable, which – in a certain sense – increases the mobility, i.e. stimulates the negative migration balance. If the current trends of population movement (present for the last two decades) are projected into 2051, the number of inhabitants of Bjelovar will – around the mid-21st century – decrease by approximately 25 %, of Čazma by 47 %, of Daruvar by 54 %, of Garešnica by around 63 %, and of Grubišno Polje by nearly 80 %. This is more than likely to initiate extremely negative movements within population ageing processes and other qualitative features, accompanied by dramatic demographic vacation of rural areas. Demographic movements of this kind ought

to present the final alarm for the entire society to create and implement a new, long-term demographic and developmental policy.

Keywords: demographic movements; mortality; birth rate; new demographic policy; natural growth; depopulation processes; age structure.

Akademik Dragutin Feletar
Trg mladosti 8, HR – 48000 Koprivnica
drago@meridijani.com

Dr. sc. Petar Feletar
Fakultet prometnih znanosti Sveučilišta u Zagrebu
Vukelićeva ul. 4 – HR – 10000 Zagreb
petar.feletar@fpz.unizg.hr